

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum

MKAKATI WA KITAIFA WA UENDELEVU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI

2022/2023 - 2026/2027

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI	4
ORODHA YA VIELELEZO	5
ORODHA YA VIFUPISHO.....	6
UTANGULIZI	7
SHUKURANI.....	8
SURA YA I: UTANGULIZI.....	9
1.1 USULI	9
1.2 URAZINI WA MKIUMA.....	10
1.3 MCHAKATO WA MAANDALIZI YA MKIUMA	11
1.4 MPANGILIO WA MKAKATI	13
SURA YA II: MAZINGIRA YA UTENDAJI KAZI NA VICHOCHEZI MUHIMU VYA UENDELEVU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI.....	14
2.1 UTANGULIZI.....	14
2.2 MFUMO WA KISHERIA WA USIMAMIZI WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI TANZANIA BARA.....	14
2.4 HALI YA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI NCHINI TANZANIA	17
2.5 MITINDO YA UENDELEVU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI	19
2.6 VICHOCHEO MUHIMU VYA UENDELEVU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI: MASUALA YALIYOIBUKA WAKATI WA UCHAMBUZI WA MAZINGIRA YA UTENDAJI KAZI NA MAJADILIANO NA WADAU....	22
2.6.1 <i>Mazingira Wezeshi</i>	22
2.6.2 <i>Upatikanaji wa Fedha na Mitindo ya Ufadhilli</i>	24
2.6.3 <i>Uwezo wa Mashirika na Taratibu za Uendeshaji</i>	28
SURA YA III: MALENGO YA KIMKAKATI, UTEKELEZAJI NA MATOKEO	31
SURA YA IV: MPANGO WA UTEKELEZAJI WA MKAKATI	36
4.1 UTANGULIZI.....	36
4.2 WAJIBU NA MAJUKUMU.....	36
4.2.1 <i>Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum.</i>	36
4.2.2 <i>Wizara za Kisekta</i>	37
4.2.3 <i>Wakala na Idara za Serikali</i>	37
4.2.4 <i>Baraza la Taifa la Mashirikia Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO)</i>	37
4.2.5 <i>Mashirikia Yasiyo ya Kiserikali (NGOs)</i>	37
4.2.6 <i>Sekta Binafsi</i>	38
4.2.7 <i>Jamii</i>	38
4.2.8 <i>Wadau wa Maendeleo</i>	38
SURA YA V: UFUAMILIAJI NA TATHMINI YA MKIUMA.....	39
5.1 UTANGULIZI.....	39
5.2 MPANGILIO WA KITAASISI WA UFUAMILIAJI NA TATHMINI	39
5.2.1 <i>Mipango ya Mwaka ya Ufuatiliaji na Tathmini</i>	40
5.2.2 <i>Tathmini ya Muda wa Kati na Mwisho</i>	40
MAREJELEO	41
VIAMBATISHO	42
KIAMBATISHO NA. 1: JEDWALI LA MPANGO WA UTEKELEZAJI	43
KIAMBATISHO NA. 2: JEDWALI LA MWONGOZO WA VIHATARISHI VYA MKIUMA.....	68

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na. 1.1: Mgawanyo wa Majadiliano ya Vikundi Lengwa kwa Kanda na Wadau	12
Jedwali Na. 2.1: Ngazi za Usajili	18
Jedwali Na. 2. 2: Maeneo ya Kisekta	18
Jedwali Na. 2.3: Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Kimikoa	19
Jedwali Na. 2.4: Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Kisekta	19
Jedwali Na. 2.5: Mitindo ya Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.....	20
Jedwali Na. 2.6: Wigo wa Uchangishaji Fedha	26
Jedwali Na. 2.7: Upokeaji wa Fedha kutoka Sekta Binafsi.....	28

ORODHA YA VIELELEZO

Kielelezo Na 1. 1: Mgawanyo wa Asilimia za Majibu ya Utafiti wa Mtandaoni kwa Kanda.....	13
Kielelezo Na. 2.1: Mwongozo wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania	22
Kielelezo Na. 2.2: Uchambuzi wa PESTEL na Masuala Yaliyoibuka kuhusu Mazingira Wezeshi	23
Kielelezo Na. 2.3: Misamaha ya Kodi na Uwajibikaji kwa Jamii kama Mbinu za Uhimilivu wa Kifedha.....	24
Kielelezo Na. 2.4: Mwonekano wa Uendelevu wa Kifedha	
Kielelezo Na. 2.5: Vyanzo vya Fedha za Mashirika nchini Tanzania	25
Kielelezo Na. 2.6: Uchambuzi wa PESTEL na Masuala Yaliyoibuka kuhusu Upatikanaji wa Ufadhilli	27
Kielelezo Na. 2.7: Uchambuzi wa PESTEL na Masuala Yaliyoibuka kwenye Uwezo wa Mashirika na Taratibu za Uendeshaji	28
Kielelezo Na. 2.8: Uwepo wa Muundo wa Uongozi Unaotumika.....	29

ORODHA YA VIFUPISHO

CSOs	Civil Society Organizations (Asasi za Kiraia)
DPs	Development Partners (Wadau wa Maendeleo)
FGD	Focus Group Discussion (Mjadala wa Kikundi Lengwa)
FYDP	Five Year Development Plan (Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano)
LGAs	Local Government Authorities (Mamlaka za Serikali za Mitaa)
M&E	Monitoring and Evaluation (Ufuatilaji na Tathmini)
MDAs	Ministries, Departments and Agencies (Wizara, Idara na Wakala)
NaCoNGO	National Council of NGOs (Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali)
NGOs	Non-Governmental Organisations (Mashirika Yasiyo ya Kiserikali)
NSNS	National Strategy for NGOs Sustainability (Mkakati wa Kitaifa wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, MKIUMA)
PESTEL	Political, Economic, Social, Environmental and Legal (Masuala ya Kisiasa, Kiuchumi, Kijamii, Kimazingira na Kisheria)
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (Uimara, Udhafu, Fursa na Matishio)
TF	Task Force (Kikosi kazi)
TWG	Technical Working Group (Kikundi Kazi cha Kiufundi)

UTANGULIZI

Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ni sehemu muhimu ya jamii ya Kitanzania na juhudini zake endelevu za kuimarisha na kufikia malengo ya maendeleo ya kijamii na kiuchumi ya nchi kupitia ukuaji jumuishi. Mchango wake umedhihirika katika utoaji wa huduma za dharura na misaada ya kibinadamu, huduma za kijamii, uwezeshaji kiuchumi, maendeleo ya ujuzi, upanuaji wigo wa upatikanaji wa elimu, huduma za afya na haki za kisheria, kutokomeza umaskini na misaada ya kijamii, ulinzi na uwezeshaji wa makundi yaliyo hatarini, uhamasishaji wa jamii, utetezi wa haki za binadamu, utawala bora, uwazi na uwajibikaji, kuchangia kwenye ajira za moja kwa moja, kodi na fedha za kigeni.

Kwa hakika, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inatambua juhudini hizi na katika Mpango wake wa Tatu wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano (FYDP 2021/22-2025/26); kuna sura mahususi inayojenga hoja ya ushiriki wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika mageuzi na mchango wake kama kichocheo cha kukidhi hali ya kipato cha kati na uboreshaji wa maendeleo ya binadamu.

Wakati tunasherehekeea na kutamani mchango zaidi kutoka kwenye Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, maswali juu ya uwajibikaji na uendelevu wake yamekuwa jambo la kawaida katika miktadha tofautitofauti katika nchi zilizoendelea na zinazoendelea. Kutokana na hali hiyo, sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali inahitaji uthabiti na uendelevu ili iweze kutoa michango ya kudumu na kutekeleza majukumu yake mengine kwa ufanisi na kwa bidii.

Kwa muktadha huo, wakati wa Jukwaa la Mwaka la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mnamo tarehe 30 Septemba 2021, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, aliiagiza Wizara kufanya kazi kwa kushirikiana na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wengine husika ili kuandaa mkakati wa kina wa kuimarisha uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayofanya kazi ndani ya nchi. Kufikia mwezi Novemba 2021, Wizara iliunda Kikosi Kazi (*Task Force*) ili kuongoza mchakato wa kuandaa Mkakati huo.

Kwa heshima na upendeleo mkubwa ninautambulisha Mkakati wa Kitaifa wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (MKIUMA) yaani *National Strategy for NGOs Sustainability (NSNS) 2022/2023 - 2026/2027*, ambao unajaribu kuweka mazingira wezeshi kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kufikia uwezo ulioboreshwa wa kitaasisi kwa ajili ya utendaji wao wenye ufanisi na uimara pamoja na upanufu katika msingi wa kifedha kwa ajili ya manufaa ya kudumu. Ni matumaini yetu kwamba MKIUMA utasaidia kuboresha ufanisi wa ushiriki wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika juhudini za jumla za kuharakisha maendeleo kuelekea Malengo ya Maendeleo Endelevu yaani *Sustainable Development Goals (SDGs)* na Awamu ya Tatu ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano.

Dkt. Dorothy O. Gwajima

Waziri

Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum

SHUKURANI

Mafanikio ya kukamilika kwa Mkakati wa Kitaifa wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (MKIUMA) yamechangiwa na juhudzi zisizo za kuchoka za watu na taasisi nyingi. Shukurani zangu zimwendee Dkt. John Jingu, Katibu Mkuu wa sasa, Ofisi ya Waziri Mkuu – Sera, Bunge na Uratibu (aliyekuwa Katibu Mkuu wa Wizara wakati Mkakati huu unaanza kuandaliwa) kwa kutoa mwongozo, msaada wa mawazo na kufanya mapitio ya kwanza ya rasimu ya awali ya Mkakati huu.

Shukrani zangu za dhati pia ziende kwa Bodi ya Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, hususan kwa Mwenyekiti wa wakati huo Dkt. Richard Sambaiga, Mwenyekiti wa sasa Bi. Mwantumu Mahiza na Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Bi. Vickness Mayao, kwa miongozo na maelekezo kwa ujumla katika uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara. Vilevile, napenda kutambua jukumu la Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO) chini ya uongozi wa Dkt. Lilian Badi, kwa kuratibu na kuyaunganisha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, pamoja na kuhamasisha wadau wakuu walioshiriki katika kuanda Mkakati wa Kitaifa wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Vilevile, nawashukuru Wakuu wa Idara mbalimbali ndani ya Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum, kwa kutoa msaada mkubwa na mawazo katika maandalizi ya Mkakati huu. Pia, natambua mchango wa wadau wote ndani ya Sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, Sekta Binafsi, Serikali na Wadau wa Maendeleo waliotoa mawazo muhimu wakati wa maandalizi ya Mkakati huu.

Kwa namna ya pekee, natambua juhudzi za wajumbe wa Kikosi Kazi walioongoza mchakato mzima wa kuanda Mkakati huu na kwa kazi yao ya kujitolea katika kuhakikisha maandalizi ya Mkakati yanakamilika kwa wakati na kwa mafanikio. Wajumbe hao wa Kikosi Kazi ni Vickness Mayao (Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali), Revocatus Sono (katibu Mkuu - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali – NaCoNGO), Nnesia Mahenge (Mwenyekiti wa Kikosi Kazi), Queenrahel Tendwa (Mratibu wa Kikosi Kazi), Rehema Tukai (Kiongozi wa Timu ya Kiufundi), Charles Komba (Kiongozi wa Sekretarieti), Tunukiwa Daudi, Carolyn Kandusi, Ludovick Utouh, Aidan Eyakuze, Aisha Sykes, Francis Kiwanga, Semkae Kilonzo, Mussa Sang'anya, Grace Mbwiilo, Charles Mpaka, Abraham Mushashu na Modesta Komba. Kadhalika, shukrani zetu ziende kwa Mshauri Mwelekezi Dkt. Mathew Senga na timu yake inayojumuisha Turphina Matekere, Adam Kamese na watafiti wasaidizi waliotoa msaada wa ushauri wa kitaalamu kwa Kikosi Kazi juu ya utayarishaji wa zana za kukusanya data, ukamilishaji wa ripoti ya ushauri, majadiliano ya wadau, ufasili wa data na uchambuzi, uthibitishaji wa wadau na uandishi wa rasimu ya Mkakati.

Shukrani za pekee ziende kwa wadau mbalimbali waliotha michango ya hali na mali kwa Kikosi Kazi, hususan Ubalozi wa Uingereza kupitia Ofisi ya Mambo ya Nje, Jumuiya ya Madola na Maendeleo yaani *Foreign, Commonwealth and Development Office (FCDO)*, Ubalozi wa Uswisi kupiti Idara ya Maendeleo na Ushirikiano yaani *Swiss Development and Cooperation (SDC)*, Aga Khan Foundation (Tanzania), CBM International, PELUM Tanzania, Amani Girls Home (AGH), Benki ya Stanbic Tanzania (Mwanza), Benki ya CRDB PLC, KPMG Advisory – Ofisi ya Tanzania, Clouds Media Group na Timeless Business Solution.

Dkt. Zainab A. S. Chaula

Katibu Mkuu

Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum

SURA YA I: UTANGULIZI

1.1 Usuli

Mkakati wa Kitaifa wa Uendelevu wa Mashirika yasiyo ya Kiserikali (MKIUMA) ni mwongozo wa kwanza wa kitaifa unaoweka mkazo kwenye uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali hapa nchini.

Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yamekuwa yakinambuliwa kama wadau muhimu kwa maendeleo ya kijamii na kiuchumi. Nchini Tanzania, mchango wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali umedhihirika katika utoaji wa huduma za dharura na misaada ya kibinadamu, huduma za kijamii, uwezeshaji kiuchumi, maendeleo ya ujuzi, kupanua upatikanaji wa elimu, huduma za afya na haki za kisheria, kutokomeza umaskini na misaada ya kijamii, ulinzi na uwezeshaji wa makundi yaliyo hatarini, uhamasishaji wa jamii, utetezi wa haki za binadamu, utawala bora, uwazi na uwajibikaji, kuchangia kwenye ajira za moja kwa moja, kodi na fedha za kigeni. Aidha, Sura ya 3 ya Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (FYDP 2021/22-2025/26) unatambua ushiriki na mchango wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika kuchochaea uboreshaji wa maendeleo ya watu.

Kama ilivyo katika sehemu nydingi ulimwenguni, uhai wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania umekuwa na changamoto kutokana na mabadiliko ya mazingira ya ufadhilli wa nje, mazingira ya uendeshaji ndani ya nchi na uwezo wa Mashirika yenye wehususan yale yenye rasilimali chache katika kukabiliana na mabadiliko hayo. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mengi yamekuwa tegemezi mno kwenye rasilimali fedha za nje na hivyo mabadiliko yoyote ya vipaumbele katika ufadhilli au msukosuko wowote wa nje huleta changamoto kubwa katika uendelevu wake ndani ya nchi. Athari ya hivi karibuni ya mlipuko wa ugonjwa wa UVIKO-19 imetanabahisha umuhimu wa kuandaa sekta ambayo ni nyumbufu na inayoendana na hali ya sasa ya kijami na kiuchumi.

Wakati wa Jukwaa la Mwaka la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mnamo tarehe 30 Septemba 2021, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, aliiagiza wizara yenye dhamana ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kufanya kazi kwa kushirikiana na nayo pamoja na wadau wengine husika ili kuandaa mkakati wa kina utakaoimarisha uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayofanya kazi ndani ya nchi.

Hivyo, kupitia Mkakati huu, Serikali inalenga kutengeneza mazingira wezeshi ya kusaidia ujenzi wa ikolojia thabiti ya kujenga na kuendeleza uwezo wa kitaasisi kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, ushirikiano wenye ufanisi na msingi mseto na madhubuti wa kifedha wenye manufaa ya kudumu.

1.2 Urazini wa MKIUMA

MKIUMA unatambua nyanja pana za uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Kwa msingi huo, uandaaji wa MKIUMA umetokana na sababu zifuatazo:

- ***Uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuleta matokeo chanya:*** Ukuaji endelevu wa sekta yoyote hudhihirika endapo Mashirika yake yanaweza kuendelea na kutekeleza mipango inayotegemewa na kuendeshwa na mahitaji, ikisaidiwa na uongozi bora, uwazi, uwajibikaji na hali ya kujitolea ili kufikia mahitaji ya wanufaika. Hata hivyo, kiungo muhimu ni uwezo wa mashirika yenyeve kuandaa na kuelezea sababu za umuhimu wa kuwapo kwake (maadili na malengo), kuvutia rasilimali, na kutekeleza majukumu yao. Kushindana kwa ajili ya rasilimali kunahitaji utimamu na umadhubuti ndani ya sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- ***Vyanzo, viwango na vigezo vya upatikanaji wa rasilimali fedha:*** Vyanzo vya kawaida vyenye kuhusisha pande mbili katika kufadhili Mashirika Yasiyo ya Kiserikali vinaweza kukatika kutokana na sababu mbalimbali, ilhalilie mifuko binafsi inayosaidiwa na watu na familia zenye uwezo kifedha haiishiwi fedha kusaidia mambo yanayoendana na malengo yake. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania si mara zote yamekuwa yanapata taarifa mpya kuhusu mabadiliko yanayotokea katika mfumo wa ikolojia wa ufadhili wa kimataifa katika masuala ya utoaji misaada, yaani nani anatoa na kwa sababu gani, wapi nafasi inafinywa na wapi inafunguliwa na hii ina maana gani katika masuala yanayohusiana na kiasi cha fedha kinachopatikana kwa nchi kama Tanzania na matarajio ya hapo baadaye. Ufadhilli wa miradi unapendelea kuweka mkazo katika shughuli za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuliko kuendeleza mashirika yenyeve; kwa maana ya kuwa Mashirika mengi Yasiyo ya Kiserikali ni ya msimu kwani kuwapo kwake hutegemea upatikanaji wa fedha za mradi. Katika uhalsia, maendeleo ya kitaasisi huwa siyo kipaumbele chake, japo kwa kiasi fulani baadhi ya Mashirika binafsi ya Kimarekani yamekuwa yakiwekeza kwenye maendeleo ya kitaasisi. Hata hivyo, Mashirika mengi Yasiyo ya Kiserikali hulazimishwa “kwenda ziliko fedha” bila kujali kwamba vipaumbele vya mradi vilivyoainishwa na mfadhili wa wakati huo vinalandana na mpango mkakati wa muda mrefu wa Shirika husika na mipango ya Taifa kwa ujumla wake. Aidha, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mengi yana changamoto katika kutimiza vigezo vinayowekwa na wafadhili.
- ***Sehemu kubwa ya ufadhili wa Mashirika kutoka kwenye vyanzo vya kigeni:*** Hali hii huongeza udhaifu kutokana na kutotegemewa kwake (ufadhili unapatikana leo kesho haupo) kwani wafadhili hubadili vipaumbele kiasi cha kutoendana na vipaumbele vya Taifa. Kwa hiyo, Mkakati huu unachochea mtazamo endelevu katika kufadhili Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

kunakoegemea kwenye vyanzo vingi vya mapato, kuweka usawa kati ya rasilimali zinazozalishwa nje na ndani ili Mashirika yaweze kukidhi gharama zake za kiuendeshaji na kiutawala huku ikibaki na uhuru wa kujiamulia vipaumbele na miradi yake.

Mkakati huu unatambua kwamba kuna Mashirika mengi Yasiyo ya Kiserikali yaliyochukua jitihada binafsi kuwezesha uendelevu na ustahimilivu wake na kupiga hatua zaidi katika kuimarisha mifumo madhubuti ya kukabiliana na changamoto zinazoikabili sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwa ujumla wake. Mkakati huu unaangazia mambo kwa upana wake kuhusu uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali tena ni muhimu siyo tu kwa shirika mojamoja bali sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwa ujumla wake. Kujenga Mashirika Yasiyo ya Kiserikali endelevu kwa manufaa ya maendeleo endelevu ni kazi muhimu inayohitaji mtazamo kamili na thabiti kama ilivyo kwenye Mkakati huu.

1.3 Mchakato wa Maandalizi ya MKIUMA

Mchakato wa kuandaa MKIUAA ultumia mmbinu shirkishi ambapo Mashirika mengi Yasiyo ya Kiserikali na wadau wa sekta husika walishirikishwa. Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum ilitoa msaada wa Sekretarieti kwa Washauri na Kikosi Kazi katika kuandaa mahojiano, mashauriano na mikutano iliyohusisha ushiriki wa wadau.

Hatua ya kwanza ilikuwa kufanya upitiaji wa kina wa nyaraka kuhusu hali ilivyokuwa ili kubaini masuala makuu yanayotakiwa kuelezwu kwa ajili ya uendelevu wa sektu ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwa kipindi cha kuanzia mwaka 2022/23 hadi 2026/27. Kanuni kuu ilikuwa kuhakikisha ushiriki hai wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wengine katika mchakato wa kutoa maoni, kubadilishana uzoefu na kujenga muafaka ambaao kimsingi ulichangia kuleta hisia za umiliki wa Mkakati utakaopatikana mwishoni mwa mchakato huu.

Mikutano iliyoshirikisha wadau wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ilifanyika katika Kanda ya Ziwa (Utafiti awali), Kanda za Mashariki, Kaskazini, Nyanda za Juu Kusini na Kanda ya Kati ikifuaatiwa na mikutano na wadau husika wengine iliyojumuisha Taaisi za Serikali, Wadau wa Maendeleo yaani *Development Partners* (DPs) na Sekta Binafsi. Kadhalika, zilitumika mbinu kama vile Majadiliano ya Vikundi Lengwa yaani *Focus Group Discussions (FGDs)* na uchambuzi wa masuala ya kisiasa, kiuchumi, kijamii, kimazingira na kisheria yanayoweza kuwa na athari kubwa katika utendaji wa shirika yaani *PESTEL Analysis*. Pia, ulifanyika uchanganuzi wa mazingira ili kuchagua mambo matatu muhimu yanayoweza ama kuzuia au kusaidia uendelevu kwa kuzingatia uimara wake, udhaifu, upatikanaji wa fursa na matishio yaliyopo yaani *SWOT Analysis*. Hii vilevile ilisaidia kufikia muafaka katika uandaaji wa jedwali na mpangokazi.

Pamoja na hayo, hojaji ya mtandaoni yenyenye maswali funge na nusu-funge yaliandaliwa na kusambazwa ili kuhakikisha kuwa kiwango cha kutosha cha majibu kinapatikana. Kwa kifupi mchakato uligawanywa katika awamu tano.

1. Upitiaji wa Nyaraka:

Huu uliangazia tafiti za awali juu ya hali ilivyo kwenye sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania na baadhi ya nchi zilizochaguliwa; nyaraka zilizopo kuhusiana na maendeleo ya kijamii, kiuchumi, kisiasa na kitaasisi, nyaraka zilizopo kuhusiana na mipango mikubwa ya Taasisi za Serikali, Wadau wa Maendeleo, Wafadhili na mitandao ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kubaini mchango wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika utoaji wa huduma kwa umma, uundaji wa sera na usimamizi wake (taz. Marejeleo).

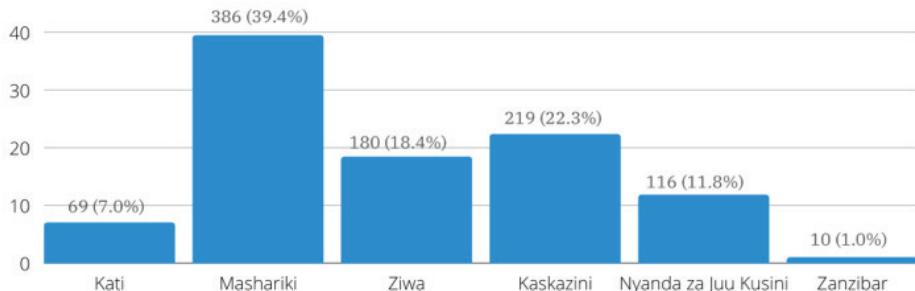
2. Mikutano iliyoshirikisha wadau na utafiti wa mtandaoni:

Kama ilivyolezwa hapo awali, mbinu za majadiliano ya Vikundi Lengwa (FGDs) na uchambuzi wa masuala ya kisiasa, kiuchumi, kijamii, kimazingira na kisheria ambayo yanaweza kuwa na athari kubwa katika utendaji wa shirika (PESTEL) zilitumika kukusanya taarifa zilizoleta uelewa kuhusiana na uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, masuala yaliyopo na changamoto zinazozikabili, na maeneo muhimu yanayohitaji kuingilia kati ili kuimarisha uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Jumla ya wawakilishi 767 walishiriki katika mikutano ya wada ya kikanda na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali 980 yalishiriki katika utafiti wa mtandaoni kama inavyooneshwa kwenye Jedwali na Kielelezo hapa chini.

Jedwali Na. 1.1: Mgawanyo wa Majadiliano ya Vikundi Lengwa kwa Kanda na Wadau

Kanda & Wadau	Idadi ya Majadiliano ya Vikundi Lengwa	Wanaume	Wanawake	Jumla
Mashariki	15	129	89	218
Kaskazini	11	99	100	199
Nyanda za Juu Kusini	8	61	54	115
Kati	7	65	41	106
Zanzibar	1	18	21	39
Wakala za Serikali	2	7	5	12
Wadau wa Maendeleo	3	13	15	28
Sekta Binafsi	4	23	27	50
Jumla	51	415	352	767

Kielelezo Na 1.1: Mgawanyo wa Asilimia za Majibu ya Utafiti wa Mtandaoni kwa Kanda

3. Uchambuzi wa taarifa na uandaaji wa rasimu ya MKIUMA:

Uchambuzi wa taarifa za kitaamuli (qualitative) na kitakwimu (quantitative) ulifanyika ili kufanikisha uandaaji wa rasimu ya MKIUMA utakaoainisha umuhimu wa uendelevu wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Kulikuwa na mfululizo wa shughuli zilizohusiana na uchambuzi wa taarifa pamoja na uandishi wa rasimu ya MKIUMA na hatimaye upatikanaji wa toleo hili na Mkakati.

4. Uthibitishaji wa rasimu ya MKIUMA kwa wadau mbalimbali:

Baada ya kupokea maoni, ushiriki wa sekta ambao ungekuwa muhimu wakati wa utekelezaji wa Mkakati huu ultakiwa kupatikana. Kwa maana hiyo, zilitishwa warsha na wawakilishi wa makundi ya wadau ili kupata maoni kuhusiana na MKIUMA. Baada ya hapo, kutokana na matokeo ya mashauriano hayo yalifanyika maboresho ya MKIUMA (yaliojumuisha mpango wa utekelezaji pamoja na ufuutiliaji na tathmini).

5. Uwasilishaji wa Rasimu ya MKIUMA kwa Menejimenti ya Wizara:

Uwasilishaji wa MKIUMA ulifanyika na maoni pamoja na mapendekezo ya kuuboresha Mkakati yalizingatiwa ipasavyo.

1.4 Mpangilio wa Mkakati

MKIUMA una sura tano. Sura ya Kwanza inaanisha usuli, urazini wa kuandaan MKIUMA na mchakato uliotumika katika uandaaji wake. Sura ya Pili inaeleza muktadha wa uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na kuainisha masuala muhimu na vichocheo vya uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutokana na uchambuzi wa muktadha wa uendeshaji wake na mchakato wa mashauriano. Sura ya Tatu inaeleza malengo ya kimkakati, utekelezaji na matokeo yanayotarajiwa wakati Sura ya Nne inaanisha mpango wa utekelezaji wa MKIUMA. Ufuutiliaji na tathmini ya MKIUMA vimejadiliwa kwenye Sura ya Tano na katika Viambatisho kuna majedwali ya Mpango Kazi wa utekelezaji wa Mkakati huu Mwongozo wa Kudhibiti Vihatarishi.

SURA YA II: MAZINGIRA YA UTENDAJI KAZI NA VICHOCHEZI MUHIMU VYA UENDELEVU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI

2.1 Utangulizi

Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali unahitaji muundo jumuishi wa michakato inayotegemeana na kuzingatia mazingira ya utendaji kazi wake pamoja na vichochezi muhimu vya uendelevu. Wakati ngazi ya kitaifa ni muhimu kwa kazi ya uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, ngazi za kikanda, kimataifa, utungaji sera na ushirikiano baina ya Mashirika ni muhimu katika utekelezaji wa Mkakati. Kwa kuwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yana maslahi na ajenda tofauti, ni muhimu kuelewa vichochezi vya uendelevu wa Mashirika sanjari na viashiria vya manufaa yake katika muktadha wa sasa wa uendeshaji. Haya yote ndiyo mambo yanayounda sura hii.

2.2 Mfumo wa Kisheria wa Usimamizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara

Mfumo wa kisheria wa usimamizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara ni mpana. Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum kuititia Ofisi ya Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ina wajibu wa kusimamia utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001 na Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24/2002 pamoja na marekebisho yake ya mwaka 2005 na 2019.

Kwa upande wa Tanzania Bara, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanasmamiwa kisheria na Ibara ya 20(1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, Sera ya Taifa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001, na Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24/2002 na marekebisho yake yaliyofanywa katika vipindi mbalimbali pamoja na kanuni zake. Hata hivyo, kwa mujibu wa Kifungu cha 31(a) na (b) cha Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24/2002, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yana wajibu wa kuheshimu sheria zinazosimamia shughuli zao, ikiwa ni pamoja na Sheria ya Uhamiaji, Sheria ya Usimamizi wa Kodi, Sheria ya Ajira na Mahusiano Kazini, Sheria ya Fidia kwa Wafanyakazi, Sheria ya Kupambana na Utakatishaji Fedha, Sheria ya Kuzuia Ugaidi, n.k. Mbali na sheria na kanuni hizo, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali pia yanalamikia kuheshimu mila na desturi za watu na jamii zinamoendesha shughuli zake, isipokuwa kama mila na desturi hizo ziko kinyume na sheria nyingine yoyote iliyoandikwa.

- **Sera ya Taifa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001**

Sera ya Taifa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001 ilianzishwa ili kujenga mazingira wezeshi kwa Mashirika hayo kuijendesha kwa manufaa na ufanisi katika mageuzi ya kijamii na kiuchumi nchini. Kipekee, Sera hiyo ililenga kuweka mwongozo mpana wa kisheria na kitaasisi ili kuwezesha uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara na kuimarisha uhusiano kati ya Serikali, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wengine. Kadhalika, sera ililenga kukuza uwazi na uwajibikaji wa Serikali, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wengine.

- **Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24 ya mwaka 2002**

Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24/2002 ni sheria kuu ambayo pamoja na mambo mengine, inaeleza kuhusu usimamizi, uratibu, kujisimamia kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara, pamoja na utaratibu wa usajili wake katika ngazi zote (Wilaya, Mkoa, Taifa, Kimataifa).

- **Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2004, Gazeti la Serikali Na. 152**

Hizi zinatoa utaratibu wa usajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika ngazi ya Wilaya au Mkoa na ukaguzi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yaliyopo kwenye kanzidata ya Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

- **Mwongozo wa Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara**

Mnamo mwezi Aprili 2020 Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto kupitia Ofisi ya Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, ilizindua Mwongozo wa Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara. Ili kuepuka mwingiliano au mgongano wa majukumu, Mwongozo huo ulilenga kubainisha majukumu ya Wizara yenye dhamana ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, Wizara za Kisekta, Sekretarieti za Mikoa, Mamlaka za Serikali za Mitaa na Sekta Binafsi katika kuratibu shughuli za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Aidha, mwongozo ulilenga kuhakikisha kuwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanafuata kanuni za uwazi na uwajibikaji na kuwezesha ubadilishanaji wa taarifa wa mara kwa mara kati ya Ofisi ya Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, Wizara za Kisekta, Sekta Binafsi na Mashirika yenye.

2.2.1 Maboresho katika Sheria za Usimamizi wa Mashirika

Mfumo wa kisheria unaosimamia Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania ulipitia maboresho tofautitofauti kwa nia ya kuweka mazingira wezeshi kwa sekta hiyo kutoa huduma bora kwa jamii na kuhakikisha uwazi na uwajibikaji unaimarishwa.

- **Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na.11/2005**

Kupitia Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 11/2005, Sheria Kuu, ambayo ni Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24/2002 ilirekebishwa ili kuruhusu pamoja na mambo mengine fasili mpya ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kujumuisha

dhana ya kutoegemea upande wowote na kuanzisha cheti cha ukubalifu kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yaliyosajiliwa. Pia, sheria hiyo ilitoa taratibu za maombi ya usajili kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya Kimataifa na kuyafutia usajili Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayoshindwa kuwasilisha taarifa kwa miaka miwili mfululizo bila kuwa na sababu yoyote ya msingi.

- **Marekebisheso ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2014, Gazeti la Serikali Na. 8**

Marekebisheso ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2014 pamoja na mambo mengine, yaliweka sharti kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kusajiliwa na kikundi cha watu wasiopungua watano au Mashirika Yasiyo ya Kiserikali matano na kuhamisha mali za Shirika Lisilo la Kiserikali kwenda kwa Shirika jingine lenye malengo sawa na hilo ililomaliza kazi yake. Marekebisheso hayo pia yalianzisha ada zinazolipwa kwa Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

- **Marekebisheso ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2018, Gazeti la Serikali Na. 609**

Marekebisheso ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2018 pamoja na mambo mengine, yaliweka sharti kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutoa taarifa za fedha kwa umma, Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, Baraza, Bodi ya Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wengine, sanjari na kuchapisha vyanzo vyake vya fedha mara mbili kwa mwaka, kuwasilisha mikataba ya ufadhili na kuweka wazi shughuli za uchangishaji fedha.

- **Sheria ya Marekebisheso ya Sheria Mbalimbali Na. 3/2019**

Kupitia Sheria ya Marekebisheso ya Sheria Mbalimbali Na. 3/2019, Sheria Kuu, ambayo ni Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24/2002 pamoja na mambo mengine, ilirekebisheswa ili kutoa nafasi ya kujumuisha Mashirika ya Kijamii (CBOs) katika fasili ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, kumpa Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mamlaka ya kusimamisha shughuli za Shirika Lisilo la Kiserikali linalokiuka masharti ya Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na kufanya ufuatiliasi na tathmini kwenye Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Vilevile, sheria hiyo inampa mamlaka Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kushirikiana na vyombo vingine vya dola kuchunguza jambo lolote kadri itakavyoonekana inafaa, pamoja na kuweka sharti la kuhuishwa cheti cha usajili baada ya kipindi cha miaka kumi.

- **Marekebisheso ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2019, Gazeti la Serikali Na. 685**

Marekebisheso ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2019 pamoja na mambo mengine, yalitoa utaratibu wa usajili kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yaliyokuwa yamesajiliwa hapo awali chini ya Sheria zingine, utoaji wa yeti vipyta kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ambayo hapo awali yalipewa cheti cha usajili au cheti cha ukubalifu na kuyataka Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutoa taarifa za utekelezaji

kila robo mwaka na kuwasilisha mikataba au makubaliano ya ufadhilli kwa Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Pia, marekebisho hayo yalianzisha mapitio ya Katiba za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kuendana na muundo rasmi kama ulivyoainishwa na Fomu Na. 16.

- **Kanuni za Uhuishaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na Motisha za mwaka 2019, Gazeti la Serikali Na. 686**

Kanuni za Uhuishaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na Motisha za mwaka 2019 katika Gazeti la Serikali Na. 686 pamoja na mambo mengine, zinatoa utaratibu wa maombi ya kuhuisha usajili na kutoa motisha kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutokana na utendaji mzuri katika kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

- **Kanuni za Haki na Majukumu ya Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2019, Gazeti la Serikali Na. 687**

Kanuni za Haki na Majukumu ya Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2019 katika Gazeti la Serikali Na. 687 pamoja na mambo mengine inaruhusu uteuzi wa maofisa wa Serikali kuwa Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ikiwa ni pamoja na kueleza majukumu na madaraka yao.

Kwa ujumla, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwa upande wa Tanzania Bara yanasmamiwa na Sera ya Taifa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001, Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24/2002 kama ilivyorekebishwa na Sheria Na. 11/2005 na Sheria Na. 3/2019 pamoja na Kanuni zake kuitia Magazeti ya Serikali Na. 152, 8, 609, 685,686 na 687. Hata hivyo, sheria hizi hazipaswi kutumiwa pekepeke au tofautitofauti, bali zinapaswa kusomwa kwa pamoja na sheria nyingine za nchi kwa sababu Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yana utu kisheria.

2.3 Mfumo wa Kisheria wa Usimamizi Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Zanzibar

Kwa upande wa Zanzibar, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanasmamiwa na kuratibiwa kwa mujibu wa Ibara ya 20 (1) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, Ibara ya 20 (1) ya katiba ya Zanzibar ya mwaka 1984, Sera ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2009 na Sheria ya Jumuiya za Kijamii Na. 6 ya mwaka 1995.

2.4 Hali ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Nchini Tanzania

Kwa upande wa Tanzania Bara, kuna Mashirika hai Yasiyo ya Kiserikali 8,062 yanayofanya kazi katika ngazi mbalimbali za usajili na sekta tofautitofauti kama ilivyoinishwa katika jedwali hapa chini.

Jedwali Na. 2.1: Ngazi za Usajili

Na.	Mkoa	Kimataifa	Kitaifa	Kimko	Kiwilaya	Jumla
1.	Arusha	112	828	32	30	1,002
2.	Dar es Salaam	224	1,948	22	15	2,209
3.	Dodoma	13	368	15	14	410
4.	Geita	0	34	5	9	48
5.	Iringa	22	224	19	11	276
6.	Kagera	3	168	18	28	217
7.	Katavi	0	39	3	9	51
8.	Kigoma	8	124	21	27	180
9.	Kilimanjaro	30	315	30	38	413
10.	Lindi	1	56	14	55	126
11.	Manyara	3	48	1	24	76
12.	Mara	5	109	20	21	155
13.	Mbeya	10	299	38	76	423
14.	Morogoro	8	310	17	25	360
15.	Mtwa	3	100	20	27	150
16.	Mwanza	17	479	15	12	523
17.	Njombe	0	109	11	48	168
18.	Pwani	10	248	15	33	306
19.	Rukwa	1	78	24	16	119
20.	Ruvuma	1	90	28	36	155
21.	Shinyanga	2	93	8	6	109
22.	Simiyu	1	21	1	8	31
23.	Singida	3	60	2	6	71
24.	Songwe	2	26	1	6	35
25.	Tabora	4	128	8	8	148
26.	Tanga	6	214	45	36	301
Jumla ya Mashirika		489	6,516	433	624	8,062

Jedwali Na. 2.2: Maeneo ya Kisekta

Na.	Sekta	Kimataifa	Kitaifa	Kimko	Kiwilaya	Jumla
1.	Elimu	190	2,497	129	163	2,979
2.	Viwanda	5	109	6	4	124
3.	Afyा	179	2,078	128	138	2,523
4.	Maji	36	311	14	9	370
5.	Nishati	10	117	3	1	131
6.	Miundo mbinu	11	78	3	2	94
7.	Utarwala	18	393	18	35	464
8.	Uwezeshaji wa jamii	222	3,706	261	351	4,540
9.	Jinsia	30	832	43	53	958
10.	Ulinzi wa kijamii	86	1,630	122	148	1,988
11.	Mazingira	58	1,299	81	76	1,514
12.	Kilimo	49	698	46	34	827
13.	Haki za binadamu	26	765	46	129	966

Kwa upande wa Zanzibar, kuna Mashirika hai Yasiyo ya Kiserikali 443 yanayofanya kazi katika maeneo mbalimbali kijigrafia na kisekta kama inavyoonekana katika jedwali hapa chini:

Jedwali Na. 2.3: Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Kimikoa

Na.	Mikoa	Idadi ya Mashirika
1	Mjini Magharibi	302
2	Kaskazini Unguja	37
3	Kusini Pemba	29
4	Kusini Unguja	40
5	Kaskazini Pemba	35
	Jumla ya Mashirika	443

Jedwali Na. 2.4: Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Kisekta

S/N	Maeneo ya Kisekta	Idadi ya Mashirika
1	Afya	65
2	Elimu	5
3	Masuala ya Kidini	40
4	Kilimo	46
5	Mazingira	22
6	Maendeleo	45
7	Vijana	75
8	Wanawake na Watoto	34
9	Sanaa na Michezo	11
10	Msaada wa Kisheria na Haki za Binadamu	45
11	Dawa za Kulevyaa	3
12	Uchumi wa Buluu	2
13	VVU/UKIMWI	5
	Jumla ya Mashirika	443

2.5 Mitindo ya Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

Kuna Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kadhaa nchini Tanzania ambayo tayari yanachukua hatua kuimarisha uendelevu wake. Kwa mujibu wa mahojiano na mijadala iliyofanyika, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yamekuwa yakishawishika kutumia ama mojawapo au muunganiko wa mitindo ya uendelevu (imeelezwa kwa kina hapa chini) ambayo inafaa kwa kuzingatia maeneo ya utekelezaji, eneo lilipo shirika husika, mitandao na miktadha ya ujumla ya kijamii, kiuchumi na kisiasa. Wakati wa kipindi cha utekelezaji wa MKIUMA, Serikali itafanya kazi na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wengine wa sekta hiyo kujenga mazingira wezeshi zaidi ili Mashirika mengi zaidi yatumie mitindo hiyo kwa namna inayofaa.

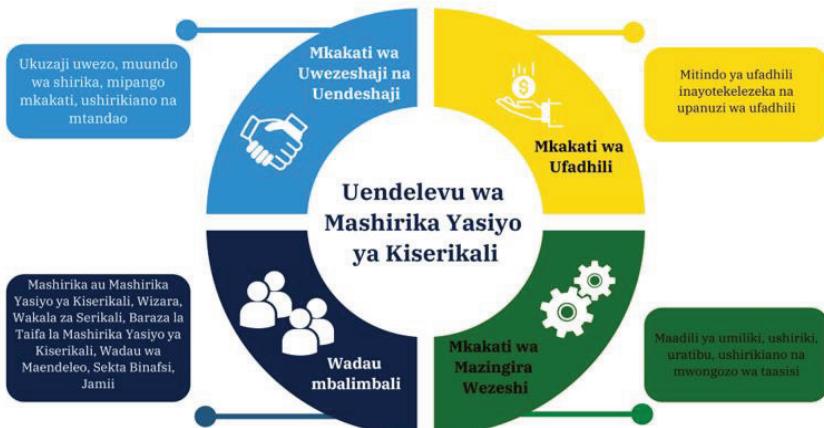
Jedwali Na. 2.5: Mitindo ya Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

Mtindo/Mkabala	Sifa Kuu
Ufadhilli wa Wahisani	Kwa kawaida, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yamekuwa yakitegemea sana misaada ya wafadhilli. Kutokana na ongezeko na mahitaji na kupanda kwa gharama, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanalazimika kutafuta wafadhilli wapya kwa mitazamo bunifu ya kukusanya fedha. Wakati wa kutafuta wafadhilli wapya, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanatakiwa kuhamia kutoka kwenye kuva na chanzo kimoja cha fedha kwenda kutafuta vyanzo vingi.
Ufadhilli Binafsi	Ufadhilli binafsi unamaanisha matumizi ya vyanzo vya ndani ambapo Mashirika Yasiyo ya Kiserikali hujipanga kimkakati kuongeza fedha za ndani kuweza kujikimu endapo mfadhili atasitisha ghafla ufadhilli wake. Mtindo huu huisaidia Mashirika kuijendesha hata katika nyakati za changamoto za kidunia kama vile mlipuko wa janga la UVIKO-19.
Uchangiaji wa Gharama	Kutokana na uhaba katika upatikanaji wa rasilimali fedha kwa wakati, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali hulazimika kupanga upya miradi yake ili kujumuishwa vipengele vya uchangiaji wa gharama ambapo wanufaika wa miradi husika hutakiwa kulipua sehemu ya gharama za huduma ili kuhakikisha uendelevu wa mradi huo. Kwa msingi huo Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kubuni mikakati ya biashara za huduma za kijamii kama mkakati wa kuhakikisha uendelevu wa miradi hiyo. Mfano mzuri wa mtindo huu ni Mtandao wa kimataifa wa Marie Stopes kupitia Kliniki za Blue Star au mtindo wa ufadhilli wa Basic Need kwa ajili ya utoaji msaada wa afya ya akili katika jamii maskini zaidi.
Uwekezaji wa Kijamii	Uwekezaji wa kijamii unahusisha shughuli biashara za kijamii zinazoanzishwa kwa lengo la kuendeleza lengo la kuisaidia kijamii na kujiimarisha kifedha. Serikali nyangi zimeanza kubadilisha sheria za kodi na kanuni nytingine zinazozua Mashirika kufanya biashara au shughuli za kuwaingizia faida.
Uwakala wa Utekelezaji	Hivi karibuni Serikali Kuu na Serikali za Mitaa zimekuwa zikitoa ruzuku kwenye miradi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kutekeleza shughuli ambazo serikali inaziunga mkono lakini isingekeuwa na ufanisi kama ambavyo zingetekelezwa na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Mfano mzuri ni hatua ya serikali ya Tanzania kuorodhesha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayopokea msaada wa fedha za mradi wa Global Fund kwa ajili ya kutekeleza afua za kupambana na UVIKO-19.
Uhisanii	Kadri Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanavyoweza kuonesha nia njema ya kusaidia jamii ndivyo yanavyoweza kutumia muda na nguvu zake kutekeleza dhima ya kuanzishwa kwake. Baada ya kuzingatia machaguo ya ufadhilli wake, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kuamua kutafuta rasilimali fedha kwa njia ya uhisanii kwa kuendana na mahitaji, uwezo na thamani ya Mashirika. Hata hivyo, kwenye mtindo huu, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kupanua wigo wa utegemezi wake kwenye usaidizi wa kihisani badala ya kutegemea chanzo kimoja.
Uwajibikaji kwa Jamii	Katika dunia ya kibashara ya sasa, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanatarajiwaa kutumia rasilimali za ndani zilizopo kwa ushirikiano na washirika wengine kuunda ushirikiano endelevu na wa kimkakati. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kushirikiana na makampuni

Uundaji wa Thamani ya Pamoja	<p>Kama sehemu ya uwajibikaji kwa jamii. Kipekee, ushirikiano na sekta binafsi umeonesha matokeo yenye matumaini kupitia ufadhili lingani na mikabala ya thamani za pamoja. Aidha, inatambulika kuwa makampini mengi ndani ya sekta binafsi yanaelekea kuunda mifuko yake ili kuimarisha usimamizi wa michango yake kwa jamii.</p> <p>Mashirika Yasiyo ya Kiserikali hayafanyi kazi kwa kujitenga na badala yake huunganisha nguvu za kitaalamu na rasilimali zake ili kutekeleza malengo yanayofanana. Kiwango cha ushirikiano baina ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kinawenza kuchukuliwa kama mojawapo ya mikakati ya kuongeza uendelevu wake kifedha. Hii ni kwa sababu Shirika moja linaweza kuwa na rasilimali fedha, lakini likakosa uwezo wa kitaasisi kutekeleza mradi fulani. Hali hii inaonesha umuhimu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kushirikiana kama nguzo yake muhimu ya undelevu wa kifedha. Kadhalika, makampuni mengi ndani ya sekta binafsi yanaelekea kwenye mtindo wa uundaji wa thamani ya pamoja unaozingatia "watu, sayari na faida" yanapofikiri kiuendelevu zaidi kuhusiana na mchango wake katika uchumi. Mabadiliko haya yanalenga kuunda makampuni yanayosalia katika lengo la kutengeneza pesa, lakini yanafanya hivyo huku pia 'yakijitolea kwa jamii'.</p>
Ushirikiano wa Kimkakati	<p>Mashirika Yasiyo ya Kiserikali hayafanyi kazi kwa kujitenga na badala yake huunganisha nguvu za kitaalamu na rasilimali zake ili kutimiza malengo yanayofanana. Kiwango cha ushirikiano baina Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kinawenza kuchukuliwa kama mojawapo ya mikakati ya kuongeza uendelevu wake kifedha. Hii ni kwa sababu Shirika moja linaweza kuwa na rasilimali fedha lakini likakosa uwezo wa kitaasisi wa kutekeleza mradi fulani.</p>
Utolewaji wa Huduma ya Ushauri	<p>Wakati baadhi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yameundwa na watu wenye uzoefu wa kuyaendesha, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mengine mengi yameundwa na watu wasio na uzoefu. Hii ilitoa fursa ya kibiaresha ya ushauri kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Mashirika yanayotoa huduma ya ushauri yanaongozwa na watu wenye uzoefu katika sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na maendeleo ya kimataifa. Huduma zinazotolewa kwenye ushauri kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali zinawenza kugawanywa kwenye sekta nne: utawala, mafunzo, fedha na usimamizi wa miradi ambazo zinawenza kutolewa kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya kitaifa na kimataifa yanazohitaji kuijendesha kwa ufanisi iwapo yanahitaji au yanaweza kulipia huduma hizo. Wakati Mashirika mengi hujikita zaidi kwenye masuala ya muundo, mafunzo yanajumuisha vipengele mbalimbali vya Mashirika kuanzia kujengen timu hadi sera ya ajira, mbinu na mikakati ya kutafuta fedha, pamoja na mikakati ya mawasiliano na utandaa. Ushauri wa kifedha hulenga kwenye maeneo kama vile uchangishaji fedha na masuala ya kihasibu, wakati usimamizi wa miradi huhusisha upangaji, utekelezaji na tathmini ya miradi mahususi. Zaidi ya hayo, baadhi ya washauri welekezi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali wamekuwa wakifanya kazi na wafadhili hasa katika kutathmini vihatarishi na kujenga uwezo.</p>
Ufadhili wa Pamoja	<p>Ufadhili wa pamoja ni chanzo kipyä cha ufadhili kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kinachohusisha ukusanyaji wa viwango vidogodogo vya fedha kutoka kwenye idadi ya watumiaji wa mtandao hususan katika kufanya malipo, majukwaa ya ufadhili wa pamoja yanaweza kusaidia Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuongeza fedha kutoka kwa wadau wao iwapo ukusanyaji huo wa fedha utazingatia matakwa yote ya kisheria na muktadha wa eneo husika.</p>

2.6 Vichocheo Muhimu vya Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali: Masuala Yaliyoibuka Wakati wa Uchambuzi wa Mazingira ya Utendaji Kazi na Majadiliano na Wadau

MKIUMA unatazamia nguzo muhimu zinazotoa mwongozo wa kuelewa mambo yanayoweza kuathiri uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, kama inavyoonyeshwa kwenye Kielelezo Na. 2.1 hapa chini.

Kielelezo Na. 2.1: Mwongozo wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania

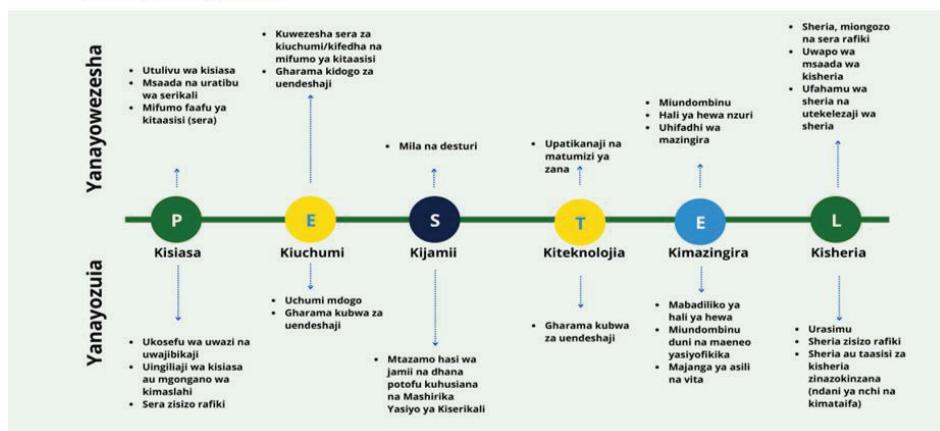
2.6.1 Mazingira Wezeshi

Mifumo ya kisheria na kitaasisi ni nyenzo muhimu kwa ustawi wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Wadau wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali walieleza mashaka yao kuwa sheria zilizopo na mazingira ya utendaji kazi yanayabana Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na hivyo kutoa wito kwa mamlaka husika kufanya mapitio ya sera, sheria, miongozo na taratibu za kiutawala zinazotatiza uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika ngazi zote, kupunguza gharama zinazohusisna na uzingatiaji wa sheria na kanuni zilizoanzishwa kwa wingi na taasisi zinazoratibu Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

Suala liliojiteza mara nyangi ni kuhusu vigezo vya uzingatiaji wa miongozo kwa mtazamo wa uwiano mmoja kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yote, hali inayokuwa mzigo kwa Mashirika madogo zaidi na yale yenye rasilimali chache. Pia, ubadilishanaji wa taarifa usioridhisha kuhusu Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mionganoni mwa Wizara na Taasisi za Kisekta, hali ambayo huongeza gharama ya uzingatiaji wa miongozo kutokana na kujirudia kwa juhudui ambazo zingeweza kutepukwa kwa uratibu toshelevu

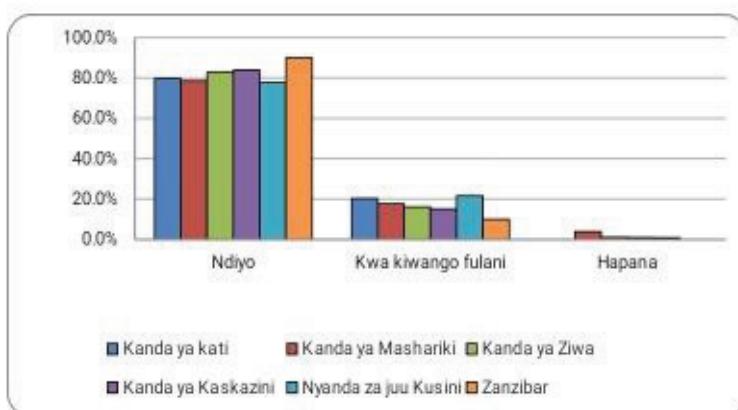
na matumizi ya teknolojia ya kidijitali. Aidha, wadau walibainisha kuwa licha ya uwepo wa Mwongozo wa Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (uliozinduliwa mwaka 2020), lakini katika utekelezaji wake bado kuna taratibu nyingi za kirasimu baina ya OR – TAMISEMI, Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na sekta nyingine zinazohusika jambo ambalo linaababisha mrundikano na kuongezeka ghamama za uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika mazingira ambayo wafadhili wengi wamekuwa wakiweka masharti makali kuhusu kiasi cha fedha kinahopaswa kutumika katika masuala ya kiutawala na ghamama za mradi. Uchambuzi wa masuala ya kisiasa, kiuchumi, kijamii, kimazingira na kisheria unaainisha mambo haya katika Kielelezo Na. 2.2 hapa chini.

Mazingira Wezeshi

Kielelezo Na. 2.2: Uchambuzi wa PESTEL na Masuala Yaliyoibuka kuhusu Mazingira Wezeshi

Utozaji kodi ni eneo lingine lililotiliwa shaka kwa kiwango kikubwa na wadau wakiziomba mamlaka husika kushirikiana na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wengine kutatua changamoto za kiuwezo wa tafsiri na matumizi thabiti ya sheria zikiwemo zinazohusu misamaha ya kodi kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Kipindi cha kupata msamaha wa kodi kilielezwa kuchukua muda mrefu kutohana na wahudumu wanaohusika na taratibu zake kutokuwa na ujuzi toshelevu. Wadau walitanabahisha kuwa utozaji kodi unaweza kuwa kikwazo au kiwezeshi katika jitihada za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuchangisha fedha. Kimataifa, mantiki ya kutoza aina fulani za kodi kwenye Mashirika Yasiyo ya Kiserikali haieleweki vizuri kwa baadhi ya wafadhili/wahisani kutohana na sera tofauti za kodi kwenye nchi zao; hivyo kukwamisha uhamasishaji wa rasilimali. Kwa upande wa hapa nchini, wadau walieleza kuwa hakuna msamaha wa kodi, hali inayokwamisha uanzishaji wa miradi ya uwakibikaji kwa jamii na namna nyingine za uhisani kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

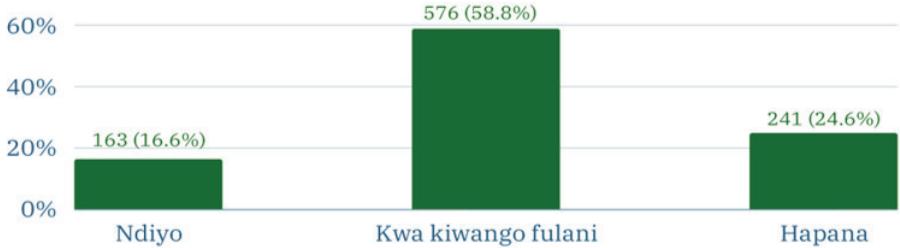

Kielelezo Na. 2.3: Misamaha ya Kodi na Uwajibikaji kwa Jamii kama Mbinu za Uhimilivu wa Kifedha

Kwa upande mwingine, majadiliano na Taasisi za Serikali yalionesha kuwa kuna ukubalifu wa jumla kutoka kwa maafisa wa Serikali kwamba Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ni nyenzo muhimu katika michakato ya maendeleo na kazi zake zinatambuliwa hasa katika ngazi ya chini na katika jamii ambazo hazijafikiwa na Serikali. Hata hivyo, maafisa hao wa Serikali walisisitiza kuwa bado kuna vitu zaidi vinatakiwa kufanywa na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kuoanisha kazi zake na sera na vipaumbele vya maendeleo ya nchi ili kazi zake za kimaendeleo ziwe na mchango wa maana na unaotambuliwa katika ngazi zote.

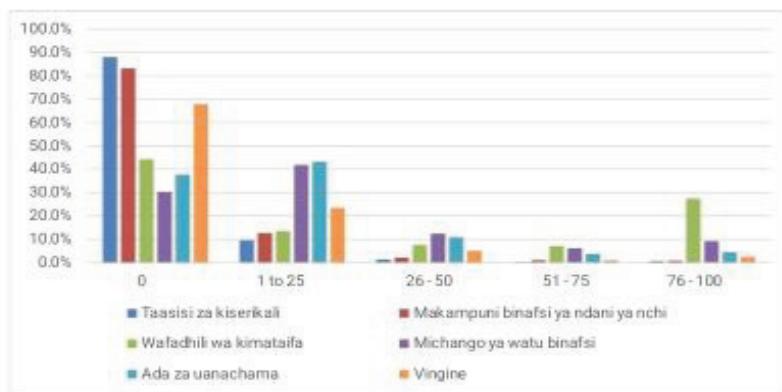
2.6.2 *Upatikanaji wa Fedha na Mitindo ya Ufadhilli*

Uwepo wa dhima ya wazi, usimamizi mzuri na vyanzo mseto vya mapato huyahakikishia Mashirika Yasiyo ya Kiserikali utoshelevu na uendelevu wa kifedha. Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali una maana ya uwezo wa kumudu shughuli zake bila ufadhilli au pindi ufadhilli wa nje unapoondolewa. Tathmini iliyofanywa wakati wa uandaaji wa Mkakati huu ilionesa kuwa 16.6% tu ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya Tanzania ndiyo yalieleza kuwa yanajimudu kifedha kwa muda wote ilhali 58.8% yakieleza kuwa yanaweza kujitegemea kwa muda tu na 24.6% yalithibitisha kuwa hayajiwezi kifedha kabisa. Hii inaendana na taarifa ya mwaka 2020 kuhusu Mchango wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwenye Maendeleo ya Taifa, ambayo pamoja na mambo mengine inaonesha utegemezi uliopindukia kwa wadau wa maendeleo kuhusiana na ufadhilli wa sekta husika.

Kielelezo Na. 2.4: Mwonekano wa Uendelevu wa Kifedha

Ufadhilli wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali unazidi kuwa na sifa ya mitindo mmingi. Hata hivyo, Mashirika mengi yanaendelea kutegemea mitindo ya kizamani ya ufadhilli hususan kutoka kwa Nchi Wahisani Taasisi za Kimataifa. Mashirika yaliulizwa kutaja vyanzo vyao vya mapato (kwa mwaka wa fedha 2021) ili kujua asilimia ya rasilimali fedha na chanzo chake. Katika majibu yao, wengi walibainisha kuwa hawakupata ufadhilli wowote kutoka katika vyanzo vya kizamani (tazama Kelelezo 2.5 hapo chini). Hii inaonesha kuwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali hayana uwezo wa kutumia fursa mseto za fedha katika mazingira ya ndani.

Kielelezo Na. 2.5: Vyanzo vya Fedha za Mashirika Nchini Tanzania

Uchangishaji fedha ni mojawapo ya mbinu maarufu zinazotumiwa kuhakikisha uendelevu wa Mashirika kifedha. Kuanzisha na kudumisha mahusiano mazuri na wafadhilli, watu wanaojitolea na Serikali ni muhimu katika kujenga mazingira mazuri ya uchangishaji fedha.

Vilevile, matumizi ya sera, mipango ya utekelezaji, mitandao, uchangishaji fedha na kufanyika kwa mikutano ya mara kwa mara na wafadhilli muhimu zilitajwa na Mashirika

mengi Yasiyo ya Kiserikali yaliyofikiwa kuwa mionganoni mwa njia za kawaida za kuchangisha fedha. Kuandaa mikutano ya mara kwa mara na wafadhili muhimu ni mbinu iliyothibitika kuwa na tija katika ukusanyaji wa fedha na misaada. Wakati wa mikutano Mashirika Yasiyo ya Kiserikali huwasilisha mipango yake ya kazi na mawazo ya miradi ya kuomba fedha kutoka kwa wafadhili. Kwa hiyo, uwezo wa kufanya mikutano na matukio ya uchangishaji yaliyoandalialiwa vyema huyawezesha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kukusanya fedha za kutosha. Hata hivyo, sharti la awali la matukio ya ufadhili yenye mafanikio, mionganoni mwa mengine, linajumuisha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuwa na uhusiano mzuri wa kimtandao na uwezo binafsi ili kuhamasisha misaada na fedha. Kwa hivyo, Mashirika madogo yanashindwa kufanya uchangishaji fedha kwa sababu ya ukosefu wa wafanyakazi wenye ujuzi na uzoefu ambao wanaweza kujitolea wakati wao kwenye shughuli za kuchangisha fedha. Aidha, ni Mashirika machache yenye mikakati ya kuchangisha fedha.

Wakati baadhi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yana wafanyakazi mahususi kwa ajili ya uchangishaji fedha, nyingi hazina. Hawa ndio watu ambao jukumu lao mionganoni mwa mengine ni kutafuta fursa za ufadhili, kuanzisha na kuandaa kampeni za uchangishaji fedha na kuandaa mapendekezo ya kuomba ufadhili. Kawaida ya baadhi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ni kwamba bodi ya wakurugenzi hutenga muda wa kukutana na wafadhili kwa ajili ya kuchangisha fedha ili kukusanya rasilimali kwani wao ndiyo bodi za usimamizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Hat hivyo, changamoto kubwa kuhusiana na uchangishaji fedha ni ukosefu wa wafanyakazi wenye uzoefu wanaoweza kujitolea muda wao katika shughuli za uchangishaji fedha hususani kwenye Mashirika Yasiyo ya Kiserikali madogo.

Wanapokosekana wafanyakazi wenye utaalamu katika uchangishaji fedha, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mengi ya ndani, hasa yale ambayo bado ni machanga, hayawesi kuchangisha fedha. Hivyo, Mashirika mengi Yasiyo ya Kiserikali hasa madogodogo na ya ndani hukosa fursa za ufadhili kwa sababu hayawezi kushindana na Mashirika makubwa wakati wa kuchangisha fedha.

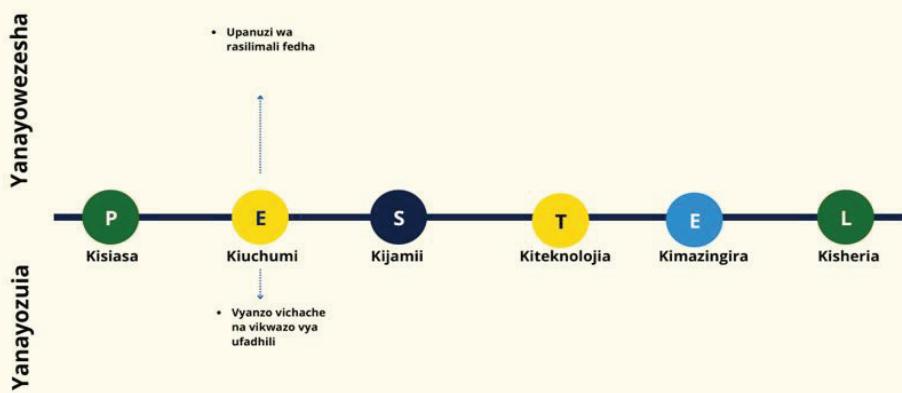
Jedwali Na. 2.6: Wigo wa Uchangishaji Fedha

Wigo wa uchangishaji fedha	Mdafao	Asilimia
Mashirika mengi huomba ufadhili nje ya wigo wake wa utekelezaji	403	41.1
Mashirika mengi huomba fedha kwa kutekeleza shughuli za wigo wake tu	577	58.9
Jumla	980	100

Kuanzisha shughuli za kijamii ni mionganoni mwa mitindo inayotumiwa na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania katika jitihada zake za kufikia uendelevu wa kifedha. Hii inahusisha kuweka uwekezaji wa kibiashara katika sekta mbalimbali ambapo sehemu ya faida inaingia katika uendeshaji wa Shirika.

Mashirika mengi Yasiyo ya Kiserikali ya ndani yanabadilika kutoka kuwa yanayofadhiliwa kizamani hadi Mashirika mapya ya maendeleo ya kijamii. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanazidi kuwekeza kwenye sekta mbalimbali. Hata hivyo, baadhi ya changamoto zinazoyakabili Mashirika Yasiyo ya Kiserikali zinatokana na ukweli kwamba shughuli za kijamii zinahitaji seti tofautitofauti sana za ujuzi na umahiri. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mengi madogo hayana wafanyakazi wenyewe uzoefu wa kufanya utafiti wa soko ili kubaini wateja na hivyo zinakosa wafadhili. Vikwazo vya ufadhilli vilivyojitokeza katika uchambuzi wa PESTEL wakati wa mahojiano ilibainika kuwa changamoto ya upatikanaji wa rasilimali fedha, wakati upanuaji wa wigo wa vyanzo vya fedha ulibainika kuwa mojawapo ya sababu upatikanaji wa rasilimali fedha (Kielelezo Na. 2.6).

Upatikanaji wa Ufadhilli/ Mitindo ya Ufadhilli

Kielelezo Na. 2.6: Uchambuzi wa PESTEL na Masuala Yaliyoibuka kuhusu Upatikanaji wa Ufadhilli

Mtindo mwagine wa kufadhili Mashirika Yasiyo ya Kiserikali unaofahamika ni kupitia ada za uanachama na kujitolea. Wanachama waanzilishi, wadau na wafiasi wengine huchangia ili Mashirika yao yawe endelevu. Kutoka kwenye majadiliano ilibainika wazi kuwa fedha nyingi zisizo na masharti kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali zilipatikana kupitia michango ya hiari kutoka kwenye vyanzo vya ndani hususani sekta binafsi (taz. Jedwali Na. 2.7). Hili ni eneo ambalo serikali kwa kushirikiana na sekta binafsi inaweza kulitazama ili kuboresha mazingira ya ukuaji wa ufadhilli wa ndani.

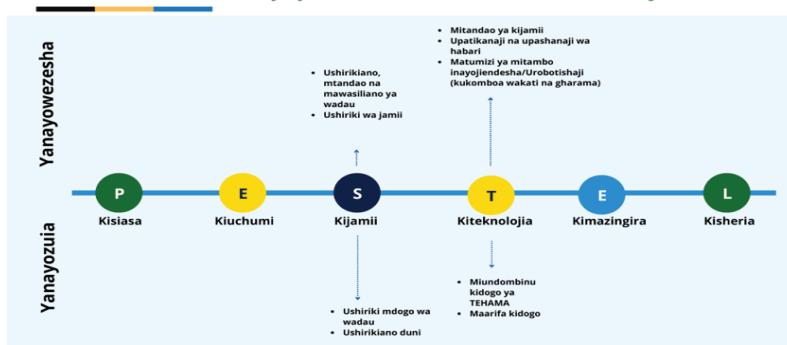
Jedwali Na. 2.7: Upokeaji wa Fedha kutoka Sekta Binafsi

Fedha iliyowahi kupokelewa kutoka sekta binafsi	Mdafao	Asilimia
Aghalabu	488	49.8
Mara chache	329	33.6
Kamwe	163	16.6
Total	980	100

2.6.3 Uwezo wa Mashirika na Taratibu za Uendeshaji

Kuna hitaji kubwa la kuongeza uwezo wa kitaasisi katika maeneo ya rasilimali watu, fedha na uwajibikaji, lakini pia kuna hitaji la kuwianisha malengo ya muda mfupi na mrefu ili kuimarisha mabadiliko ya kitaasisi na ujifunzaji kwa ajili ya mifumo fanisi ya kiuendeshaji. Majadiliano na wadau yalidhihirisha hitaji la uongozi unaoonekana, muundo wa taasisi wenyewe tija, uratibu wa ndani na kati ya Shirika moja na jingine na ushirikiano. Uendelevu katika mifumo ya taasisi unahusisha kuhakikisha uwezo toshelevu wa Shirika unaoruhusu utekelezaji moja kwa moja wa shughuli, utoaji wa huduma na upimaji wa taswira ya Shirika kwa ajili ya utengamano na mwendelezo wake. Ushahidi wa majadiliano unaonesha kuwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kuendelea zaidi, kuwa na miradi imara na kujenga Mashirika madhubuti yenye uwezo wa kwajengea uwezo wafanyakazi wake na hivyo kuwafanya wasifikirie kuondoka na badala yake waboreshe mchango wao katika kufikia malengo ya msingi ya Shirika. Vilevile, uwezo ulioimariswa wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali unahitaji kuzingatia viwango vya tathmini ya utendaji kazi na uwezo wa kifedha. Uchambuzi wa taarifa zilizokusanya kwa njia ya PESTEL wakati wa mahojiano unaonesha baadhi ya masuala haya yaliyoibuka kama vichocheo au vizuizi (Kielelezo Na. 2.7).

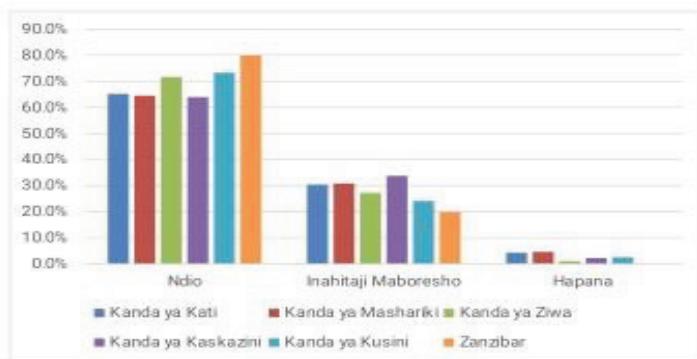
Uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na Taratibu za Uendeshaji

Kielelezo Na. 2.7: Uchambuzi wa PESTEL na Masuala Yaliyoibuka kuhusu Uwezo wa Mashirika na Taratibu za Uendeshaji

Kwa mujibu wa majadiliano na wadau, masuala muhimu matatu yalijitokeza kutoka kwenye kipengele cha uwezo wa Mashirika na taratibu za uendeshaji wake. Masuala hayo ni kuboresha miundo ya uongozi na uwajibikaji, kudumisha ufanisi katika utekelezaji wa miradi pamoja na kujenga na kudumisha mahusiano na wadau wengine na jamii.

Japokuwa miundo ya usimamizi wa Mashirika ipo, ufanisi wake wa kiutendaji bado una mambo mengi yanayohitaji kutazamwa kama inavyooneshwa kwenye Kielelezo Na. 2.8 kulingana na swalii liloulizwa kwenye kwenye utafiti wa mtandaoni kama Mashirika husika yana muundo wa kiutawala unaotumika. Pia, ushughulikiaji wa vitendo vya utovu wa nidhani ndani ya Shirika ni eneo lenye udhaifu mkubwa.

Kielelezo Na. 2.8: Uwepo wa Muundo wa Uongozi Unaotumika

Muundo wa uongozi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali unapaswa kuwa unaopokea mabadiliko na wenye ufanisi katika kufanya maamuzi. Wakati wa kuamua juu ya muundo wa uongozi na ufanyakaji maamuzi, vipengele kama vile idadi ya wafanyakazi, idadi ya maeneo ya utekelezaji, namna ya kutekeleza na aina ya uongozi ni muhimu. Kwa upande wa muundo unaofaa, majadiliano yameonesha kuwa muundo mlalo hufanya kazi vyema kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyewe wafanyakazi wachache na maeneo mengi ya utekelezaji. Muundo wa namna hiyo unahitaji uratibu kati ya vitengo tofauti ndani ya Shirika na mchakato wa kidemokrasia na wenye ugatuvi katika kufanya maamuzi. Kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali machanga, madogo¹ na yenyewe uhaba wa rasilimali, muundo mlalo unafanya kazi vizuri zaidi. Hata hivyo, ni muhimu kutambua kwamba kwa Mashirika yenyewe wafanyakazi wengi na viongozi wachache,

¹ Mashirika Yasiyo ya Kiserikali madogo zinajumuisha ambazo zimekuwapo kwa kipindi kisichopungua miaka mitatu. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali madogo yana sifa ya wigo mdogo wa kufanya kazi katika wilaya au mkoa.

inaleta maana zaidi kutumia muundo wima wa uongozi kwani unatoa uwazi katika suala la majukumu ya kila mfanyakazi na muundo wazi wa kidarajia.

Kuwa na safu ya pili ya wafanyakazi viongozi waliofundishwa, ambao pia wanalihamu vyema Shirika na lengo lake la msingi, kutasaidia sio tu katika utimilifu wa muundo bora wa Shirika, lakini pia katika kuhakikisha matokeo endelevu ya Mashirika hayo. Kuna haja ya Mashirika kuendelea kutathmini ufanisi wa muundo wake uliopo, kuzingatia mabadiliko katika mazingira ya ndani na nje na kuendana nayo ipasavyo. Hata hivyo, hii siyo kawaida katika utendaji wa Mashirika mengi Yasiyo ya Kiserikali nchini. Pia, inahitajika kuanzisha michakato ya ndani ambayo inaweza kuchangia kwenye uendelevu wa Mashirika pindi inapokosa utaalamu ndani yake kwa kukodi mtaalamu husika.

Ili kuimarisha utekelezaji wa taratibu za uendeshaji, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanahitaji kuwezesha kuwa na uwazi katika sera na ufanyaji maamuzi, jambo litakalochangia kudumisha ujasiri wa wafanyakazi na uadilifu wa Shirika. Hii pia inaweza kuwafanya wafanyakazi wakadumu katika Shirika husika. Ili kuongeza morali ya wafanyakazi katika kutoa huduma kwa ufanisi na kuchangia utendaji bora, ni muhimu kuwapa mrejesho wa kweli na wa haki juu ya utendaji kazi wao kwa kuzingatia malengo, dira na dhima ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Ujenzi wa timu ulitajwa kuwa kiungo muhimu kinachosababisha kuongezeka kwa ufanisi ndani ya Shirika. Kuwajengea uwezo wafanyakazi ndani ya Shirika kwa lengo la kuboresha utendaji kazi ni muhimu katika kuimarisha mifumo fanisi ya uendeshaji na uendelevu ili kuleta matokeo ya muda mrefu ya Mashirika.

Uundaji wa mitandao ya kitaasisi na mashirikiano baina ya wadau na jamii ni muhimu katika kuwezesha ukuaji wa uongozi wa kimfumo na kutambua mahitaji na vipaumbe vya wadau. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kuendelea kuwasiliana na wadau ili kuwezesha miundo endelevu ya Mashirika na kudumisha uhusiano wa muda mrefu. Pale ambapo Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanatekeleza miradi mbalimbali katika jamii, ni muhimu kuanzisha ushirikiano wa kimkakati katika utekelezaji wa miradi na kuwajengea uwezo wadau wanaofanya kazi katika maeneo hayo. Hata hivyo, majadiliano yameonesha shauku ndogo ya kufanya kazi chini ya ubia wa kimkakati huku 60.4% wakithibitisha kuwa siyo wanachama rasmi katika mitandao ya wadau.

SURA YA III: MALENGO YA KIMKAKATI, UTEKELEZAJI NA MATOKEO

Lengo la jumla la MKIUMA ni kutumika kama dira ya kujenga uwezo thabiti wa Mashirika, utengamano wa kifedha, uhimilivu na ukuaji wa kifedha ili kufikia uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania. Katika utekelezaji wake, Mkakati huu unakusudia kufikia malengo matatu Kama ifuatavyo;

Lengo la 1: Kuimarika kwa mazingira wezeshi ya ndani yatakayosaidia uendelevu wa muda mrefu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yote yanayofanya kazi nchini Tanzania, ifikapo mwaka 2026/27

Lengo la 2: Kuimarika na kupanuka kwa wigo wa mitindo ya ufadhili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kukidhi mahitaji yake ya ufadhili ifikapo 2026/27

Lengo la 3: Kuimarika kwa uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutekeleza dhima zake ifikapo 2026/27

Lengo la 1: Kuimarika kwa mazingira wezeshi ya ndani yatakayosaidia uendelevu wa muda mrefu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yote yanayofanya kazi nchini Tanzania, ifikapo mwaka 2026/27

Dira ya muda mrefu ya uendelevu wa Mashirika yote Yasiyo ya Kiserikali inahusisha hatua za kimkakati zinazoendana na mahitaji na ukubwa wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwa kuzingatia mabadiliko ya vyombo vyaya usimamizi na mifumo ya kisera inayosimamia sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Dira pia inalenga zaidi kuchangia mazingira mazuri ya kisera na kisheria, kuboresha utendaji na uhusiano kati ya Serikali na sekta hiyo. Hii inahitaji kuweka uwiano baina ya usimamizi sawia wa sekta na kuruhusu sekta yenyewe kustawi na kuleta matokeo chanya, badala ya kuweka nguvu zaidi katika udhibiti wa sekta wakati sekta yenyewe inadorora.

Mkakati Na. 1.1: Kuanzisha mfumo madhubuti wa kuyaongoza Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika falsafa ya umiliki, ushiriki, uratibu na ushirikiano.

Mfumo wa kitaasisi unaolenga umoja na ushirikiano kati ya wadau husika ni muhimu sana katika kuhakikisha uendelevu wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Jambo hili linahitaji kuboresha na kuimarisha taratibu za uratibu na mitazamo shirkishi inayoshughulikia masuala ya upatikanaji wa taarifa sahihi, taratibu za kirasimu na uchangamani katika uzingatiaji wa miongozo wpamoja na utengenezaji wa fursa za ushirikiano wa kimkakati katika ngazi zote ndani na nje ya sekta. Hatimaye, majadiliano na majukwaa ya sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwa kushirikiana na Serikali na wadau muhimu yatafikiwa.

Mkakati Na. 1.2: Kuboresha sera na mifumo ya kitaasisi inayosimamia sekta ili kukuza mazingira wezeshi kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

Kuboresha utendaji kazi wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali pamoja na mambo mengine kunahitaji mazingira bora na wezeshi. Ili kutimiza hilo, lazima kuwe na ushirikiano wa dhati kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau husika kama vile wakala za serikali, sekta binafsi na wadau wa maendeleo ili kuongeza uwajibikaji, uwazi na kuhakikisha kunakuwa na kuaminiana mionganoni mwa pande zinazohusika.

Utekelezaji:

- Kufanya mapitio ya Sera ya Taifa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001 na sheria zinazohusiana nayo (mathalani sheria za kodi) ili kusaidia utendaji kazi mzuri wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuboresha uhusiano wa kiutendaji kati ya Serikali na sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kutekeleza miongozo ya kitaifa ya uratibu wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuondoa taratibu za kirasimu na mahitaji ya kisheria yasiyo rafiki kwa Mashirika.
- Kubuni na kutekeleza miradi ya uhamasishaji wa kujenga uaminifu kwa wadau wa kimkakati wanaohusika na usimamizi wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuimarisha uratibu mionganoni mwa wahusika wakuu katika sekta hii.

Lengo la 2: Kuimarika na kupanuka kwa wigo wa mitindo ya ufadhili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kukidhi mahitaji yake ya ufadhili ifikapo 2026/27

Upatikanaji wa ufadhili toshelevu na wa uhakika ni mojawapo ya nyenzo muhimu za ujenzi wa sekta endelevu ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Kwa hivyo, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanatakiwa kupanua fursa za ufadhili kwa kutumia mitindo ya ufadhili inayoweza kutekelezwa. Jambo hili linahitaji mikakati na nyenzo zinazofaa kuyawezesha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutumia fursa za ufadhili zaidi ya vyanzo vilivyozeleka ili kukuza na kufikia malengo yake ya muda mrefu. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanapaswa kuwa mstari wa mbele ili kutimiza lengo hili.

Mkakati Na. 2.1: Kuongeza upatikanaji wa fursa mseto za ufadhili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwenye muktadha wa ndani

Umuhimu wa mtazamo endelevu wa ufadhili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali unaoepuka kutegemea zaidi chanzo kimoja cha mapato unatakiwa kuwekwa katika upanuzi na uwiano kati ya rasilimali zinazozalishwa ndani na nje ili Shirika liweze kutekeleza majukumu yake. Ni muhimu kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kudumisha

uhuru wa kubainisha vipaumbele, kuendana na ajenda ya maendeleo na vipaumbele vya Serikali.

Mkakati Na. 2.2: Kuyapatia Mashirika Yasiyo ya Kiserikali umahiri unaohitajika katika kutumia mitindo ya ufadhili inayotekelzezeka

Uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kupata ufadhili kila mara ni matokeo ya aina fulani ya umahiri katika sekta. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kumudu ukuaji wake pale tu yanapoweza kuanzisha na kutekeleza miradi inayotegemea rasilimali kutoka vyanzo mbalimbali. Ni muhimu kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuwa na umahiri unaotakiwa katika matumizi ya mitindo ya ufadhili inayotekelzezeka na mifumo inayoaminika ya usimamizi wa fedha, kama sharti la awali katika kujenga uhimilivu wa kifedha.

Utekelezaji:

- Kuweka miongozo kwa ajili ya mifumo madhubuti ya ukusanyaji rasilimali kwa ajili ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuboresha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuhama kutoka kwenye chanzo kimoja cha ufadhili kwenda kwenye vyanzo vingi vya ufadhili (vyanzo mbalimbali vya ufadhili).
- Kukuza na kuhamasisha mitindo ya ufadhili wa kijamii na uwekezaji katika biashara za huduma za kijamii.
- Kuboresha uhusiano na wadau wa maendeleo, sekta binafsi na Serikali ili kuendeleza mazingira wezeshi ya uchangishaji fedha.
- Kuunganisha miundo ya ubia na ushirikiano kati ya Serikali na sekta binafsi (PPP) na uwajibikaji kwa jamii (CSR) katika utendaji kazi wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuanzisha na kutekeleza mfumo wa ruzuku kutoka Serikalini ili kuwezesha upatikanaji wa ufadhili kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kubuni na kuendesha warsha, vipindi vya mafunzo na nyenzo kuhusiana na kazi ya sanaa ya utafutaji wa rasilimali fedha kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuanzisha taratibu endelevu za ukuzaji rasilimali katika miundo na uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

Lengo la 3: Kuimariika kwa uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kutekeleza dhima zake ifikapo 2026/27

Ufanisi katika utekelezaji wa shughuli za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Ni muhimu kwa kiwango cha uendelevu wa Shirika. Hii inahusisha uanzishwaji wa mifumo ya kujenga uwezo wa ndani wa kiuongozi na kitaasisi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Aidha, ni muhimu kukuza utamaduni wa uwazi na uwajibikaji unaozingatia uongozi bora na hali ya kujitolea ili kukidhi mahitaji ya jamii. Ni muhimu kuwa na mbinu madhubuti za kufichua na kushughulikia matumizi mabaya ya fedha na kutowajibika ndani ya Shirika.

Vilevile, kufahamu muktadha mpana zaidi wa utawala wa nchi hakutasaidia tu kuzingatia masuala ya kisasa na kisheria kwa utekeleaji wenyewe tija bali pia kufanya kazi na taasisi nyingi kwa ajili ya mabadiliko endelevu. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanapaswa kuwa mstari wa mbele katika kufikia lengo hili na yanaweza kufanya vyema katika kutekeleza dhima yake kwa kuimarisha uwezo wao wa kubadilika na kuendana na mazingira au wakati.

Mkakati Na. 3.1: Kuongeza ushiriki wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika kukuza uwezo wa kitaasisi ili kuboresha utendaji kazi

Kujenga uwezo wa wafanyakazi na Mashirika rafiki huwezesha kuwa na ushirikiano madhubuti na ufanisi katika utekelezaji wa miradi unaozingatia uwazi na uwajibikaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Ni muhimu kuongeza juhudhi ili kuendeleza uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na kuboresha utendaji kazi katika sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na uendelevu wa Mashirika yenewe.

Mkakati Na. 3.2: Kufungamanisha mitindo ya uendelevu na miundo ya kitaasisi na mipango ya kimkakati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

Miundo ya kitaasisi na mipango ya kimkakati hujumuisha viashiria muhimu vya tabia au sifa ya Shirika. Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ni vigumu kufikiwa bila kuingizwa ndani ya miundo iliyopo na vyombo vya usimamizi kama vile sera na miongozo ya Shirika. Shirika linapaswa kuwa wazi kupokea mabadiliko kulingana na mahitaji yanayobadilika na uwezo wa kusimamia mabadiliko. Kufungamanisha mitindo uendelevu inayotekelzeza kunahitaji mabadiliko katika muundo wa Shirika.

Mkakati Na. 3.3: Kuhamasisha uhusiano wa kitaasisi na utandaa mionganoni mwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

Uhusiano wa kitaasisi na utandaa wa Mashirika ni viungo muhimu kwa uendelevu wa Mashirika. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanahitaji kuwa tayari kukabiliana na ushindani hasi na ushirikiano wa manufaa, ufanyaji kazi pamoja na utandaa. Hii ni muhimu kwani itasababisha kuwepo kwa utamaduni thabiti wa kufanya kazi ndani na nje ya shirika. Kudumisha uhusiano wa muda mrefu na Mashirika na jamii huongeza faida za ushirikiano na kusaidiana huku ukiimarisha uwezo wa Shirika.

Utekelezaji:

- Kuimarisha uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kubuni mbinu mpya, kuendana na mazingira na kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.
- Kukuza mahusiano na mashirikiano ya kiutendaji baina na mionganoni mwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuimarisha taratibu za kiutowala za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kuwa na taasisi imara na madhubuti.
- Kuanzisha majukwaa kwa ajili ya kuhamasisha mashirikiano na mitandao kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wake.

- Kuandaa miongozo kwa ajili ya kuratibu mashirikiano bora kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wake.
- Kukuza utamaduni wa uwazi, uwajibikaji na kuweka mifumo ya ufichuaji wa maovu inayoungwa mkono na uongozi wenye uwezo na hali ya kujitolea ili kukidhi mahitaji yaliyobainishwa ya jamii na walengwa.
- Kuwachagiza wanachama wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuendeleza sababu za kuwepo kwa Mashirika yao (falsafa, malengo), kuvutia upatikanaji wa rasilimali na utekelezaji wa dhima zake.
- Kutoa ushauri na mafunzo kwa viongozi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuhusu mitindo ya miundo ya kitaasisi ili kuhakikisha wanakuwa na uwezo wa kuendana na mazingira au wakati.
- Kukuza uchechemuzi ili kuwa mashirikiano miongoni mwa wadau muhimu katika ikolojia ya sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.
- Kuyawezesha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuwa na mikakati, taratibu na mitazamo ya kukuza uwezo wake.

SURA YA IV: MPANGO WA UTEKELEZAJI WA MKAKATI

4.1 Utangulizi

Mkakati huu umejikita katika ikolojia nzima ya sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Kwa hivyo, na kwa kuzingatia sera zingine za kitaifa, MKIUMA utamiliikiwa na kutekelezwa na wadau tofautitofauti watakaofanya kazi pamoja kwa namna iliyorabibiwa. Uendelevu wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania unaweza kupatikana kwa kuimarisha nguzo tatu muhimu za sekta hiyo ambazo ni mazingira wezeshi, upatikanaji wa ufadhilli na mitindo ya ufadhilli, pamoja na uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika utekelezaji wa miradi. Hili linawezekana tu kupitia juhudi za makusudi na za pamoja za wadau mbalimbali ndani na nje ya sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Sura hii inatoa maelezo ya ushiriki wa wadau husika katika utekelezaji wa MKIUMA. Pia, sura hii inaainisha majukumu na wajibu muhimu kwa kila mmoja wa wadau wakuu na kubainisha viashiria vya utendaji kazi kwa kila moja ya mikakati mahsusii.

4.2 Wajibu na Majukumu

4.2.1 Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum

Kwa kuwa Wizara imepewa jukumu la kuratibu na kusimamia sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, itakuwa na jukumu la kuhakikisha uratibu wa wadau wote katika utekelezaji, ufuutilaji na tathmini ya MKIUMA. Wizara pamoja na wadau wengine husika (Baraza la Taifa la Mashirikia yasiyo ya Kiserikali yaani NaCoNGO, wadau wa maendeleo, sekta binafsi na wizara za kisekta) itaandaa mpango kazi wa pamoja unaotokana na mkakati huu, ambao unaainisha kwa kina majukumu na wajibu wakati wa utekelezaji wake pamoja na gharama, muda wa utekelezaji na vyanzo tarajiwa vya fedha. Pia, itakuwa na jukumu la kuratibu wizara nyengine za kisekta ili kuimarisha mazingira mazuri ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kufanya kazi. Ni muhimu kwa Wizara kuwa kituo kimoja cha huduma za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kuyaondolea Mashirika mzigo wa kutoa taarifa tofautitofauti kwenye wizara zote za sekta husika. Vilevile, Wizara itakuwa na jukumu la kukaribisha mapendekezo ya kupitia upya mifumo ya kisheria inayosimamia shughuli za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali nchini Tanzania. Taratibu za uratibu bora lazima ziwepo ili kuhakikisha kuwa Mkakati unatekelezwa kwa mtindo thabitii. Wasajili Wasaidizi wanapaswa kuisaidia Wizara katika utekelezaji wa MKIUMA. Kadhalika, Wizara itatoa mwongozo wa jumla wa kisera, ufuutilaji na tathmini, pamoja na kujenga mazingira wezeshi yatakayoruhusu utekelezaji wa Mkakati huu kwa ufanisi.

4.2.2 Wizara za Kisekta

Kulingana na Mkakati huu, wizara zote za kisekta zitakuwa na wajibu wa kuhakikisha mazingira wezeshi kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayofanya kazi katika maeneo au sekta zilizo chini ya mamlaka ya wizara husika. Wizara za kisekta zitashughulikia mambo yanayozuia uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika sekta hiyo pamoja na kutaka uwajibikaji kutoka kwao.

4.2.3 Wakala na Idara za Serikali

Wakala na Idara zote za Serikali zikiwemo Mamlaka za Serikali za Mitaa zitapaswa kujitahidi kutoa msaada wa kiuongozi katika kutatua changamoto zinazoyakabili Mashirika Yasiyo ya Kiserikali wakati wa kutekeleza majukumu yake kwa mujibu wa MKIUMA.

4.2.4 Baraza la Taifa la Mashirikia Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO)

Kama chombo cha kujiratibu cha sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, NaCoNGO itakuwa na jukumu la kuratibu sekta na kuhakikisha ushiriki kamili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika utekelezaji wa malengo ya kimkakati ya MKIUMA. Vilevile, Baraza litashiriki kikamilifu katika kukuza sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, kuboresha hali ya kuaminiana kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na Serikali, pamoja na kuanzisha mashirikiano na wadau wote wa kimkakati. Zaidi ya yote, NaCONGO itahamasisha wanachama wake kuzingatia Kanuni za Maadili za Baraza pamoja na sheria na kanuni nyingine zinazoongoza sekta. Aidha, Baraza litaimarisha jukumu lake la kuwa msemaji kwa masuala yote yanayohusiana na ustawi wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

4.2.5 Mashirikia Yasiyo ya Kiserikali (NGOs)

Kila Shirika linapaswa kuuwa na mpango wa uendelevu wake unaotokana na Mpango wa Utekelezaji wa MKIUMA. Halmashauri ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali chini ya usaidizi wa Wasajili Wasaidizi waliopo yanatakiwa kuhakikisha hili. Mipango ya uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali inapaswa kutathminiwa wakati wa ufuutiliaji na tathmini wa MKIUMA. Mashirika yatashiriki kikamilifu katika uwasilishaji wa mikakati na utekelezaji kama ilivyoainishwa katika MKIUMA. Kipekee, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanapaswa kujitahidi kuchochaea mazingira bora ya kisheria; kuongeza uwezo wa kitaasisi, kuanzisha mahusiano na kujenga mitandao na uwezo wa kifedha kwa kutumia uwezo binafsi na kupanua wigo wa ufadhili na kuzingatia maadili ili kuwa na taswira njema inayotarajiwa kwa umma. Vilevile, kwa mujibu wa MKIUMA, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya Kimataifa yanatarajiwa kutekeleza jukumu lao la kisheria la kutoa msaada wa kitaalamu na wa kifedha kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya ndani ili kuwa na uendelevu wa kifedha.

4.2.6 Sekta Binafsi

Kama wadau wa kimkakati wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, sekta binafsi itakuwa na jukumu kubwa katika utekelezaji wa MKIUMA hasa katika suala la kupanua fursa za ufadhili. Pia itatoa msaada wa kiufundi katika kuunganisha miundo ya ubia na ushirikiano kati ya Serikali na sekta binafsi (PPP) na utekelezaj wa dhana ya uwajibikaji kwa jamii (CSR) katika utendaji kazi wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

4.2.7 Jamii

Katika muktadha wa MKIUMA, jamii inashirikishwa kama wahusika muhimu katika kukuza uendelevu wa sekta za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Badala ya kusihirikisha jamii kama wanufaika tu wa afua za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, mkakati huu unalenga kujenga jamii zenye utamaduni thabiti wa uhisani na utayari wa kusaidia ukua ji na utengamano wa sekta hiyo.

4.2.8 Wadau wa Maendeleo

Wadau wa maendeleo ni mionganini mwa washirika wakuu katika kusaidia utekelezaji, uratibu, ufuatiliaji na tathmini ya MKIUMA. Mbali na na kutoa msaada wa kiufundi na kifedha kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali, wadau wa maendeleo wanapaswa kujitahidi kujenga uthabiti wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katikati ya vipindi vyta mifumo ya kisasa ya ufadhili wa maendeleo.

SURA YA V: UFUATILIAJI NA TATHMINI YA MKIUMA

5.1 Utangulizi

Ufuatiliaji wa utekelezaji wa mikakati na shughuli zilioainishwa kwenye MKIUMA utahusisha upitiaji wa nyaraka, ziara kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na kufanya mikutano na wadau wa maendeleo, Taasisi za Serikali na sekta binafsi. Pia, ufuatiliaji utahusisha tathmini ya wataalam wa nje ili kupima maendeleo na ufanisi wa utekelezaji wa MKIUMA.

Kikundi Kazi cha Kiufundi yaani *Technical Working Group (TWG)* cha Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kitawa kinakutana mara mbili kwa mwaka ili kujadili maendeleo ya shughuli zilizopangwa kutekelezwa, mambo ya kujifunza kutokana na shughuli zilizofanyika katika utekelezaji, mbinu bora za utekelezaji na changamoto zilizobainika, ikiwa ni pamoja na upungufu ya kifedha. Kutakuwa na vikao 20 vya vya kujadili maendeleo ya utekelezaji na kimoja cha kupanga utekelezaji kitakachoandaliwa ndani ya kipindi cha utekelezaji wa Mkakati huu. Kati ya vikao 20, vikao 16 vitakuwa vya kila robo mwaka kujadili maendeleo yaliyofikiwa ndani ya robo mwaka husika, vikao vinne vitakuwa vikao vya pamoja vya mapitio ya kisekta ambapo tarifa ya mwaka itawasilihwa na kusambazwa na kikao kimoja kitakuwa cha kupanga Mkakati mpya wa Kitaifa wa Uendelevu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (2026/27-2031/32).

Taarifa za kila robo mwaka zitatolewa mara baada ya kila kikao na taarifa ya mwaka itatolewa mwezi Septemba ya kila mwaka kwa vikao vya ya pamoja ya kisekta. Taarifa za kila robo mwaka na mwaka mzima zitatolewa ili kuweka kumbukumbu za utekelezaji na kuiwezesha Serikali kuititia Wizara yenye dhamana ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuwasiliana mara kwa mara na wadau wa maendeleo, Taasisi za Serikali na sekta binafsi kuhusu mafanikio, changamoto na upungufu ya kifedha.

5.2 Mpangilio wa Kitaasisi wa Ufuatiliaji na Tathmini

M pangilio wa kitaasisi wa ufuatiliaji na tathmini utahusisha mazingira ya kitaasisi yanayozingatia mifumo ya kitaasisi na ushirikishwaji wa wadau mbalimbali katika utekelezaji wa mpango wa ufuatiliaji na tathmini. Chini ya usimamizi wa Kikundi Kazi cha Kiufundi (TWG) cha MKIUMA, mpangilio wa kitaasisi utahakikisha utekelezaji na ukuzaji wa uratibu wa nguzo tatu za kimkakati ambazo ni mazingira wezeshi, upatikanaji wa ufadhilli na mitindo yake na uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali katika utekelezaji. Aidha, mpangilio utaunganisha ngazi zote za kitaasisi kwa ajili ya kupata taarifa muhimu zitakazosaidia katika kufanya maamuzi. Nguzo hizi tatu za kimkakati, ingawa ni muhimu, hazizuiliwi na kazi za ufuatiliaji na tathmini; badala yake zinahitaji utekelezaji wake katika ngazi mbalimbali na miongoni mwa taasisi anuwai na wadau muhimu katika sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali.

Ufuatiliaji na tathmini ya MKIUMA utahusisha kubainisha viashiria ambavyo utendaji kazi wake utatathminiwa. Viashiria hivi vitafuatiiliwa na kupimwa mara kwa mara ili kuhakikisha malengo yanafikiwa na utekelezaji wa MKIUMA unaendelea. Mafanikio ya mpango wa utekelezaji yatatokana na dhana kwamba Wizara yenyenye dhamana ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali itaratibu wadau wote muhimu kutekeleza shughuli za kimkakati zilizoainishwa kwenye MKIUMA kwa kuzingatia mipango ya uendelevu iliyopo. Wadau wanapaswa kujidhatiti katika utekelezaji wa mpango kazi wa mwaka utakaoainisha malengo ya utendaji na wajibu wa kutoa michango ya kifedha. Wadau wa utekelezaji wataaoanisha juhudhi zao na shughuli zinazohusiana na ufuatiliaji na tathmini kulingana na mpango wa utekelezaji wa kila mwaka wa MKIUMA.

5.2.1 Mipango ya Mwaka ya Ufuatiliaji na Tathmini

Ili kuhakikisha utekelezaji wenye ufanisi wa mpangilio wa kitaasisi wa ufuatiliaji na tathmini, kikao cha pamoja wa mapitio ya kisekta kitafanya mapitio ya mipango ya utekelezaji mwishoni mwa kila mwaka wakati wa mukutano wa mwaka wa mapitio ya pamoja MKIUMA ya mwaka, pamoja na mapitio ya takwimu zilizokusanywa kuhusu viashiria mbalimbali vivilivoainishwa katika mpango wa utekelezaji, kuanzia zile za msingi na tafiti ndogondogo zitakazofanywa kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kutathmini maendeleo na uzoefu wake katika kuimarisha uthabiti wake na kupanua ufadhilli. Aidha, vikao vya Kikundi Kazi cha Kiufundi (TWG) cha MKIUMA, Halamashaari na Wizara vitaandaa mazingira kwa ajili ya kupitia maendeleo ya utekelezaji wa Mkakati na kuchukua hatua zozote muhimu na za haraka kwa ajili kurekebisha changamoto zitakazojitokeza.

5.2.2 Tathmini ya Muda wa Kati na Mwisho

Zitafanyika tathmini mbili baada ya tathmini ya msingi ili kubaini mafanikio ya MKIUMA. Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum itafanya mapitio ya muda wa kati kabla ya mwisho wa mwaka wa tatu wa MKIUMA. Tathmini hii itazingatia maendeleo yaliyopatikana katika utekelezaji wa maelekezo ya kimkakati. Vilevile, tathmini itafanyika ya muda uliobaki katika mpango na kupendekeza marekebisheso pale inapohitajika.

Wizara yenyenye dhamana ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali itawezesha kufanyika kwa tathmini huru ya wadau wa nje katika mwaka wa mwisho wa MKIUMA itakayolenga kuonesha mafanikio (athari na matokeo) ya Mkakati huu. Tathmini ya mwisho wa muhula pia itatoa mwelekeo wa mazingira utakaojenga msingi wa mkakati mwingine baada ya mwaka 2026/2027. Aidha, tathmini zote mbili zitafanywa kwa ushirikishwaji mkubwa wa wadau husika.

MAREJELEO

- JMT (2001). Sera ya Taifa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001
- JMT (2002). Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2002
- JMT (2014). Marekebisho ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2014
yakisomwa kwa pamoja na Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2004
- JMT (2018). Marekebisho ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2018
yakisomwa kwa pamoja na Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2004
- JMT (2019). Marekebisho ya Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2019
yakisomwa kwa pamoja na Kanuni za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2004
- JMT (2019). Kanuni za Uhuishaji na Motisha za Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2019
- JMT (2019). Kanuni na Haki na Wajibu wa Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali za mwaka 2019
- JMT (2019). Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na. 3 ya mwaka 2019
- JMT (2020). Mwongozo wa Uratibu wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Tanzania Bara wa mwaka 2020
- JMT (1977). Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977

VIAMBATISHO

Kiambatisho Na. 1: Jedwali la Mpango wa Utekelezaji

LENGO LA 1: KUIMARIKA KWA MAZINGIRA WEZESHI YA NDANI YATAKAYOSAIDIA UENDELEVU WA MUDA MREFU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI YOTE YANAYOFANYA KAZI NCHINI TANZANIA IFIKAPO MWAKA 2026/27

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHRIA	LENKO LA MUDA MREFU	LENKO LA MIKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAHOUS IKA	
							2022	2023	2024	2025	2026	2026	
Mkakati Na. 1.1: <i>Kuanzisha mfumo madhubuti wa kuyangoza Mashirika Yasiyo ya Kiserekali katika falsa ya umili, ushiriki, uratibu na ushirikiano</i>	Kubuni na kutekelez a miradi ya umasiasis hajii juu ya kujenga hali ya kuaminina na	Idadi ya miradi ya umasiasish aji ilyoanzish wa (idadi, mdaao na ubora)	Dira ya uendelev u iliyomaris hwa kwa ajili ya Mashirika	-kuongeza asilimia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserekali yenyemfumo thabiti wa uendelevu	Juu	TBD	x	x	x	x	x	Viongozi: - Ofisi a Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserekali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserekali (NaCoNGO)	

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MIKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKANI	MUDA ULIOPANGWA		WADAU WATAKAOHUS IKA	
							2022	2023	2024	2025
Kuimaris ha uratibu mionganoni mwa wadau muhimu katika sekta	Idadi ya vikao vya uratibu (idadi, mdafaao na ubora)	Kuimarisha uratibu wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wake ifikapo mwaka 2026/2027	Juu	TBD	x	x	x	x	x	x
Kutekelez a	Idadi ya miongozo (SOPs) miongozo ya kitafia ya uratibu wa sekta ya Mashirika Yasiyo ya	Kuandaa na kutekeleza miongozo ya kitafia ya uratibu wa sekta ya Mashirika	Juu	TBD	x	x	x			

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MIKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MIKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKANI	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS IKA
							2022	2023	2024	2025	2026	
Kiserikali				Wakala zinazotumi a miongozo (SOPs)	Yasiyo ya Kisenkali ifikapo 2026/2027							Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO)
				Idadi ya mirejesho kutoka kwenye Mashirika Yasiyo ya Kiserikali								Wengine: - Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Wadau wa Maendeleo - Sekta Binafsi - Kikundi Kazi cha Kufundi - Halimashauri

Kufanya mapitio ya Sera ya Taifa	Idadi ya sera na sheria zilizopitwa ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ya mwaka 2001 na sheria zinazohusiana nayo	-Kuboresha sera na mifumo wa kitaasisi unaosimamia sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ifikapo 2026/2027	Kati	TBD	x	x	x					Waongozali: - Ofisi ya Misajili na Wasajili Wasadizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO)
Mkakati Na. 1.2: <i>Kuboreka kwa sera na mifumo ya kitaasisi inayosimamia</i>												

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKANI	MUDA ULIOPANGWA				WADAU WATAKAOHUS IKA			
							2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	
sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ili kukuzza mazingira wezeshi kwa Mashirika	kwa ajili ya sekta yao		Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kufikiwa ifikapo 2026/2027											
Kuboresha a mahusian o ya Kutendaji kati ya Serikali na sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali	Idadi ya matukio ya pamoa Idadi ya masuala shwa Serikalini na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali	Juu	Kuboresha mahusiano ya Kutendaji kati ya Serikali na sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ifikapo 2026/2027	TBD	x	x	x	x	x	x	x	x	x	

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKANI	MUDA ULIOPANGWA		WADAU WATAKAOHUS IKA		
							2022	2023	2024	2025	2026
		wadau wengine Kiwango cha uzingataji wa miongozo inayosima mia Mashirika Yasiyo ya Kiserikali				Kuondoa taratibu za kirasimu na masharti ya uzingataji i wa miongozo yasiyo rafiki	Juu	TBD	x	x	x
		Idadi ya taratibu za kirasimu na masharti ya uzingataji i wa miongozo yasiyo rafiki				Kuondoa taratibu za kirasimu na masharti ya uzingataji i wa miongozo yasiyo rafiki ifikapo 2026/2027					

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADARIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MIKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKANI	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS IKA
							2022	2023	2024	2025	2026	
												Serikali (mf. TRA) - Wadau wa Maendeleo - Sekta Binafsi - Kikundi Kazi cha Kifundi - Halimashauri

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELÉ	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKANI	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS KA				
							2022	2023	2024	2025	2026	2022	2023	2024	2025	2026
Kuimaris ha uratibu mionganini mwa wadau muhimu katika sektaka	Idadi ya sekta binafisi zilizokaribis ha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwenye matukio au shughuli za o	Kuimaris ha uratibu mionganini mwa wadau muhimu katika sektaka	Kuimarisha uratibu mionganini mwa wadau muhimu katika sektaka ifikapo 2026/2027	Kati	TBD	x	x	x	x	x	x	Waongozaji:	- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Barza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCONGO)			

**LENKO LA 2: KUIMARIKA NA KUPANUKA KWA WIGO WA MITINDO YA UFADHILI WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI
ILI KUKIDHI MAHITAJI YAKE YA UFADHILI IFIKAPO 2026/27**

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS IKA			
							2022	2023	2024	2025	2026	2022	2023	2024	
							Juu	TBD	x	x	x				
Mkakati Na. 2.1: <i>Kuonegeza upatikanaji wa fursa msetio za ufadhilli wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwenye mukadha wa ndani</i>		Kuweka miongozo ya kurutibu ukuzaji wa rasilimali kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwenye sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali	Kuhakiki sha changa moto za ufadhilli kusambazwa kwa aili ya ukuzaji fanisi wa rasilimali na kwenye sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali elezeka inatunika a kwa ufanisi ifikapo 2026/2027	Kuonegeza upatikanaji wa fursa za ufadhilli katiaka mukadha wa ndani kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ifikapo 2026/2027											
							-Asilimia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwenye mukadha wa ndani	-Kuweka miongozo ya uraitbu wa ukuzaji rasilimali kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ifikapo							
							kuwa na mkakati wa ukuzaji wa rasilimali unaotekelizwa a	2026/2027							

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIMIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA				WADAU WATAKAHUS IKA			
							2022	2023	2024	2025	2026	2022	2023	2024
			Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayoripoti kuongezeka kwa ufadhilli na fursa za ufadhilli											
			Kuungani sha miundo ya ubia na ushirikian o kati ya Serikali na sekta binafsi (PPP) na kutekelez a dhana ya uwajibikaj i kwa jamii (CSR) katika utendaji kazi wa sektaya	- Kuandaa miongozo ya kuratibu ubia kati ya Serikali, sektabinafsi na sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (PPP) na kutekelez - Idadi ya makubaliano na mifango iliyoandalawa kwa ajili ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ifikapo 2026/27	Kuungarish a ubia na ushirikiano kati ya Serikali na sektabinafsi na sekta ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali dhana ya uwajibikaj kwa jamii (CSR) katika utendaji kazi wa sektaya	kati	TBD	x	x	x	x	x	x	x

MIKAKATI	UTEKEI EZAJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MIKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULICOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS IKAA		
							2022	2023	2024	2025	2026	2027		
Mashirika Yasiyo ya Kiserikali													-Wizara, Idara na Wakala za Serikali (TRA) -Kikundi Kazi cha Kifundii -Halimashauri	
Kuanzish a na kutekelez a mfumo wa ruzuku kwa ajili ya kusaidia upatikana ji wa ufadhilli kwenye sektia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuandaliwai ifikapo 2026/27	Mapendekez o kitoka kwa wadau muhimu -Rasimu za mwongozo -Zana za kuanzishia mfumo wa ruzuku -Idadi ya Mashirika Yasiyo ya Serikali yaliyonufaika na mfumo wa ruzuku	Juu	Mwongozo wa ruzuku ya serikali kwa ajili ya kusaidia upatikanaji wa ufadhilli kwenye sektia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuandaliwai ifikapo 2026/27	TBD	x	x	x	x	x	x	x	Waongozaji: -Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasalidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali -Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCONGO) -Kikundi Kazi cha Kifundii	Wengine: -Mashirika Yasiyo ya Kiserikali -Waduu wa Maendeleo -Wizara, Idara na Wakala za Serikali (Msajili	

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAU BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MIKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA		WADAU WATAKAOHUS IKA	
							2022	2023	2024	2025

Mkakati Na. 2:
Kuyapatia
Mashirika
Yasiyo ya
Kiserikali
umahiri
unaotitajika

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS IKA		
							2022	2023	2024	2025	2026	2022	2023	2024
<i>katika kutumia mitindo ya ufadhilli inayotekelzeeka</i>														

MIKAKATI	UTEKEL EZAJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA				WADAU WATAKAOHUS IKA			
							2022	2023	2024	2025	2026	TR4	TR5	TR6
						Kuanzishza mifumo ya ukuzaji endelevu wa rasilimali katika miundo na uendeshaji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ifikapo 2026/27	Juu	TBD	x	x	x	x	x	Waongozaji:
						- Asilimia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyenzo za ukuzaji wa rasilimali katika miundo na uendeshaji ya uendesha ji wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyewataalamu wa ukuzaji wa rasilimali								- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaConGO) - Kikundi Kazi cha Kiufundi
						- Asilimia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyewataalamu wa ukuzaji wa rasilimali								Wengine:
						- Asilimia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayojumuuis ha ukuzaji endelevu wa rasilimali katika sera na mikakati								- Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Wadau wa Maandeo - Wizara, idara na Wakala za Serikali (mf. TRA)
														- Halmashauri

MIKAKATI	UTEKELEZAJI	VIASHIRIA	LENGLA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS IKA					
							2022	2023	2024	2025	2026	2022	2023	2024	2025	2026	
Kubuni na kuendesh a warsha, vipindi nya mafunzo na nyenzo kuhusian a na kazi ya sanaa ya utafutaji wa rasilimali fedha kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali	yake	Idadi ya miongozo ya mafunzo iliyoandalwa na kusambazwa idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yaliyopokea mafunzo kuhusiana na ukuzaji wa rasilimali fedha	Kuongeza asilimia Ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenye umahiri wa ukuzaji wa rasilimali fedha ifikapo 2023/2024	Juu	TBD	x	x	x	x	x	x	Waongozaji:	- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCONGO)	Waongozaji:	- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCONGO)	Wengine:	- Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Wizara, Idara na Wakala za Sertali (mf. TRA) - Halmashauri

LENGO LA 3: KUIMARIKA KWA UWEZO WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI KUTEKELEZA DHIMA ZAKE IFIKAPO
2026/27

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUD BELLE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MIKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA					WADAU WATAKAOHUS IKA	
							2022	2023	2024	2025	2026	TBD	x
Kuimariha uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Katika ubunifi, kuendana na mazingira, hali au wakati, pamoja kutoa huduma yenyе tija na kwa ufanisi	Idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyе uwezo bunifi wa kufuatilia, kutathmini na kutoa taarifa juu ya matokeo ya kazi zake	Kubores ha uwezo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyе uwezo wa kufuatilia, kutathmini na kutoa taarifa juu ya matokeo ya kazi zake	- Kuongeza idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyе uwezo wa kufuatilia, kutathmini na kutoa taarifa juu ya matokeo ya kazi zake	Juu	- Kuongeza idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenyе uwezo wa kufuatilia, kutathmini na kutoa taarifa juu ya matokeo ya kazi zake	Juu							

Mtakatini Na. 3:
Kuongeza ushiriki wa Mashirika yasiyo ya Kiserikali katika kukuza uwezo wa kitaasiri/ii kuboresha utendaji kazi

Waongozaji:
- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoONGO) - Kikundi Kazi cha Kifundi - Wadau wa Maendeleo

Wengine:
- Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Wizara, Idara na Wakala za

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIO PANGWA					WADAU WATAKA OHUS IKA		
							2022	2023	2024	2025	2026	2025	2026	
														Serikali - Sekta binafsi - Halmashauri
				msada wa kiufundi kuendana na mabadiliko ya kimaendel eo kuanzia ngazi za chini										- - Wadau wa Maendeleo
				Kuyapatia Mashirika Yasiyo ya Kiserikali mikakati, taratibu na mbinu za kukuza uwezo	Idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenye nsingi ulio boreesh wa kutathmini utendaji wa shirika , kufuatilia na kupima mabadiliko au kukua kwa uwezo	Kuongeza idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenye mikakati, taratibu na mitazamo ya kuimarisia ukuzaji wa uwezo iflikapo 2026/2027	Juu	TBD	x	x	x	x	x	Waongozaji: - Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO) - Kikundi Kazi cha Kiufundii - Wadau wa Maendeleo Wengine: - Mashirika Yasiyo ya

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MIKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATTKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA				WADAU WATAKAOHUS IKA			
							2022	2023	2024	2025	2026	2022	2023	2024
							Kuonegeza idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayozing atia misingi ya uwazi na uwajibikaji ifikapo 2026/2027	Juu	TBD		x	x	x	x

Mikakati Na. 3.2:
Kufungamanisha mitindo ya uendevvu na miundo ya kitasisisi na mipango ya kimkakati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

Kukuzza utamaduni wa uwazi, uwajibikaji na kuweka mifumo ya ufhuchuaji wa maovu inayoungwa mkonono na uongozi wenye uwemo na bora wa ndani ya Shirika na utoaji wa huduma bora kwa walengwa hali ya kujitolea ili kukidhi mahitaji yaliyobainis hwa ya Jamii na walengwa.

- Wadau wa Maendeleo - Sekta binafsi - Kikundi Kazi cha Kufundi - Halimashauri

- Wadau wa Maendeleo - Sekta binafsi - Kikundi Kazi cha Kufundi - Halimashauri

- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO)

Waongozaji:
- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO)

Wengime:
- Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Wizara, Idara na Wakala za Serikali - Wadau wa Maendeleo - Sekta binafsi - Kikundi Kazi

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIO PANGWA			WADAU WATAKA OHUS KA		
							2022	2023	2024	2025	2026	2027
Kuwachagiz a wanachama wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuendeleza sababu za kuwepo kwa Mashirika yao (faisafa, malengo), kuvutia upatikanaji wa rasilimali na utekelezaji wa dhima zake.	Idadi ya majidilano ya kuhamasis ha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuzingatia faisafa, dira na dhima bora ifikapo 2026/2027	Kuongeza idadi ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayoizing atia falsafa, dira na dhima bora ifikapo 2026/2027	Juu	TBD			x	x	x	x	x	
Kutoa ushauri na mafunzo	Idadi ya programu za ushauri	Kuongeza idadi ya viongozi wa	Kati	TBD			x	x	x	x	x	

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUUM BELE	MAKADIRO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIO PANGWA			WADAU WATAKA OHUS KA		
							2022	2023	2024	2025	2026	

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MIKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIO PANGWA				WADAU WATAKA OHUS IKA			
							2022	2023	2024	2025	2026	2025	2024	2023
						Kuongeza idadi ya Mashirika yasiyo ya Kiserikali yenyenye mahusiano na mashirikian o imara ifikapo 2026/2027	Juu	TBD	x	x	x	x	x	

Mkakati Na. 3.3:
*Kuhamasisha
 uhusiano wa
 kitasisi na
 utandaa
 mionganoni mwa
 Mashirika
 Yasiyo ya
 Kiserikali*

Waongozaji:

- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali
- Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaConGO)

Wengine:

- Mashirika Yasiyo ya Kiserikali
- Sekta binafsi - Wizara, Idara na Wakala za Serikali
- Wadau wa Maendeleo
- Kikundi Kazi cha Kifundini - Haimashauri

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAJUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIO PANGWA			WADAU WATAKA OHUS IKA		
							2022	2023	2024	2025	2026	2026
Kuanzisha majukwaa kwa ajili ya kuhamasish a mashirikian o na mitandao kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wake.	Idadi ya majukwaa na mitandao ilyoanzish wa kwa ajili ya kuhamasis ha mashirikian o kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau husika	Kuonegeza idadi ya majukwaa na mitandao ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kwa ajili ya kuhamasish a mashirikian o ifikapo 2026/2027	Juu	TBD	x	x	x	x	x	x	x	x

Waongozaji:
 - Ofisi ya Msajili wa Mashirika
 Yasiyo ya Kiserikali
 - Baraza la Taifa la Mashirika
 Yasiyo ya Kiserikali (NaCoGIGO)

Wengine:
 - Mashirika
 Yasiyo ya Kiserikali
 - Wizara, Idara na Wakala za Serikali
 - Wadau wa Maendeleo
 - Sekta binafsi
 - Kikundi Kazi cha Kiufundi
 - Halmashauri

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGO LA MKAKATI DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA				WADAU WATAKAOHUS IKA			
							2022	2023	2024	2025	2026	2022	2023	2024
Kuanda miongozo kwa ajili ya mashirikian o bora katika ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wake.	Idadi ya miongozo ilyoandali wa na kusambaz wa ikibainisha misingi ya mashirikian o kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau wake.	Kuonegeza asilimia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali zilizopatilwa umahiri unaotakiwa Katika kuimarishta mitandao na mashirikian o kati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na wadau husika ifikapo 2026/2027	Juu	TBD	x	x	x	x	x	x	x	Waongozaji:	- Ofisi ya Msajili na Wasajili Wasaidizi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO)	
Kukuza uchechemu zili kuwa mashirikian	Idadi ya matukio na programu za	Kuonegeza asilimia ya Mashirika Yasiyo ya	Juu	TBD	x	x	x	x	x	x	x	Wengime:	- Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Wizara, Idara na Wakala za Serikali - Wadau wa Maendeleo - Sekta binafsi - Kikundi Kazi cha Kitundu - Halmashauri	

MIKAKATI	UTEKELEZ AJI	VIASHIRIA	LENGO LA MUDA MREFU	LENGO LA MKAKATI	KIPAUM BELE	MAKADIRIO YA GHARAMA KUFIKIA LENGOLA MIKAKATI KATIKA DOLA ZA KIMAREKA NI	MUDA ULIOPANGWA				WADAU WATAKA OHUS IKA				
							2022	2023	2024	2025	2026	2025	2024	2023	
							Kiserikali yenyemashirikian o katika ikolojia ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali ifikapo 2026/2027						Mashirika Yasiyo ya Kiserikali - Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCONGO)		

Kiambatisho Na. 2: Jedwali la Mwongozo wa Vihatarishi vya MKIUMA

Vihatarishi vya Kimazingira

Chanzo cha Kihatarishi	Uwezekano	Athari	Hatua za Kuchukuliwa	Vihatarishi Vilivyopo	Tathmini
Mabadiliko ya Serikali iwapo itaongozwa na utawala kandamizi.	Haiwezekani	Ndogo au haina madhara	Kujenga uhusiano thabit na wataalam na kuimarisita ulewa wa kimazingira ili kukabiliana na mabadiliko ya uongozi kwenye taasisi zinazofanya kazi na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanapaswa kuwa kitovu cha kubadilishana maarifa katika ngazi mbalimbali	Wataalam kutokubaliana na maoni au ajenda zinazowasilishwa na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali	Ndani ya miaka 2-3 yanawenza kutokeea mabadiliko ndani ya Serikali ama kuititia uchaguzi au mabadiliko ya Baraza la Mawaziri ambayo yanawenza kupelekea uwepo wa mazingira mazuri zaidi ya uendeshaji wa Asasi za Kiria

Vihatarishi kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

Chanzo cha Kihatarishi	Uwezekano	Athari	Hatua za Kuchukuliwa	Vihatarishi Villiyopo	Tathmini
Kutozingatia sheia za nchi, kanuni na taratibu zinazohusiana na utendaji kazi wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali	Haiwezekani	Kubwa	Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanapaswa kufanya kazi kwa karibu na Ofisi ya Msajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na Baraza la Taifa la Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NaCoNGO) ili kufanya tathmini ya jinsi Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali inavyoweweza kuathiri mazingira ya ufenajji kazi wa Mashirika, Hatua hii itaungeza katika jitihada zinazoendelea za kuboresha sera na mifumo ya kitaasisi ili kuimariisha uhuru kwa asasi zisizo za Serikali.	Gharama za uzingatiaji wa miangozo (rasilimali watu na rasilimali fedha fedha) zitaendelea kuwa juu.	Sheria ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Na. 24 ya mwaka 2002 na marekebisho yake kupitia Sheria ya Marekebisho ya Sheria Mbalimbali Na.3 ya mwaka 2019, ilianzisha mchakato wa uhuishaji wa cheti cha usajili wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali na uwasilishaji wa baadhi ya taarifa Serikalini.

Chanzo cha Kihatarishi	Uwezekano	Athari	Hatua za Kuchukuliwa	Vihatarishi Vilivyopo	Tathmini
Kutopatikana kwa matokeo yaliyokusudiwa kutokana na hali ambazo hazikutarajwa	Haiwezekani	Kubwa	Kuendelea kuboresha mkakati wa uftutilajji, tathmini na kujifunza (MEI) wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali siyo shirikishi kwa wadau wote.	Mkakati wa uftutilajji, tathmini na kujifunza (MEI) wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali siyo shirikishi kwa wadau wote.	Vihatarishi na dhahania kama vilivyoainishwa kwenye Nadharia ya Mabadiliko ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali (NGOs Theory of Change).

Vihatarishi kwa Upande wa Serikali

Chanzo cha Kihatarishi	Uwezekano	Athari	Hatua za Kuchukuliwa	Vihatarishi Vilivyopo	Tathmini
Serikali kutotaka kufanya majadiliano na wadau wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali	Inawezekana	Ndogo/ku bwa	Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanapaswa kuhalikisha kuwa yana michango yenye tija ili yaweze kujumuishwa kwenye mijadala ya kisera	Watendaji wasio wa serikali kutoa michango duni walaki wa midahalo na taasisi za Serikali na hiyo kupunguza shauku ya taasisi za Serikali.	Shauku ya taasisi za serikali na utayari wa kupokeea ushauri kutoka kwenye jumuiya ya maendeleo, wanataaluma na asasi za kiraia kwa upana zaidi

Chanzo cha Kihatarishi	Uwezekano	Athari	Hatua za Kuchukuliwa	Vihatariishi Viliiyopo	Tathmini
Mwenendo wa watumishi kuacha kazi na hivyo kupoeteza uwezo wa kuwa na kumbukumbu ya kitaasisi	Halwezekani	Ndogo	Kudumisha mafao, motisha na mazingira mazuri ya kazi kwa watumishi wa sekretarieti	Chini ya 10% ya watumishi wanaacha kazi	Kupunguza mwenendo wa watumishi kuacha kazi na kuwa na kumbukumbu nzuri ya kitaasisi

